

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TRESTNÁ ČINNOST PÁCHANÁ MLÁDEŽÍ V RÁMCI
JIHOMORAVSKÉHO KRAJE**

Autor práce: Jindřich Paseka DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Milan Šumbera

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....
Jindřich Paseka DiS.

Poděkování

Dovoluji si touto cestou poděkovat JUDr. Milanu Šumberovi, za vstřícnost při ochotném vedení absolventské práce, odbornou pomoc při řešení obtížnějších otázek a za cenné poznatky, které mi během celé práce poskytoval.

ABSTRAKT

PASEKA, J. *Trestná činnost páchaná mládeží v rámci Jihomoravského kraje : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2013. XX s. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Milan Šumbera.

Klíčová slova: kriminalita mládeže, mládež, prevence kriminality
trestná činnost.

Bakalářská práce pojednává o kriminalitě páchané mládeží na teritoriu Jihomoravského kraje. Práce prezentuje nejčastější formy a způsoby páchaní trestné činnosti mládeží. Zároveň poukazuje také na nejčastější příčiny a faktory, které mnohdy mládež vedou k páchaní trestné činnosti. V bakalářské práci jsou analyzovány statistické údaje o kriminalitě mládeže v určitém období. Analýza statistických dat zkoumá vývoj kriminality mládeže na teritoriu Jihomoravského kraje. Práce definuje oblasti primární, sekundární, terciální prevence a zkoumá vzájemnou propojenost subjektů spolupodílejících se na preventivních programech, které mají za úkol eliminovat kriminalitu mládeže.

ABSTRACT

PASEKA, J. *The juvenile delinquency in the South Moravian Region*: Bachelor thesis. České Budějovice: College of European and Regional Studies, ops, 2013th XX s. The bachelor thesis supervisor: JUDr. Milan Šumbera.

Key words: crime prevention , criminality, juvenile delinquency, the young.

The bachelor thesis deals with The juvenile delinquency in the territory of the South Moravian Region. The work presents the most common forms and methods of committing youth crime. At the same time it also adverts to the common causes and factors that often lead to teenage crime. Statistics on the juvenile delinquency in a particular period are analysed in the bachelor thesis. Statistical analysis of data, examines the development of the juvenile delinquency on the territory of the South Moravian Region. This thesis defines the areas of primary, secondary and tertiary prevention and examines the interdependence of factors dealing with the prevention programs, which are aimed to eliminate juvenile delinquency.

Obsah:

Úvod	7
1 Cíl a metodika	9
2 Specifické znaky trestné činnosti mládeže.....	11
3 Faktory podílející se na trestné činnosti mládeže	17
3.1 Nejzávažnější příčiny, které vedou mládež k páchání kriminálních deliktů	18
4 Statistika kriminality mládeže.....	25
5 Prevence kriminality	32
5.1 Primární prevence	33
5.2 Sekundární prevence.....	35
5.3 Terciální prevence	37
5.4 Preventivní programy	40
6 Přístup institucí v boji s kriminalitou mládeže	43
6.1 Systém včasné intervence	43
6.2 Probační a mediační služba	46
6.3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD.....	47
6.4 Výchovné ústavy mládeže	48
7 Závěr	51
Použitá literatura:	54

Úvod

Kriminalita mládeže je globálním problémem a patří mezi nejzávažnější a aktuální problémy v boji s kriminalitou. Kriminalita mládeže je součástí kriminality jako celku, jedná se o jeden ze sociálně patologických jevů. Z kriminologického hlediska je mládež definována věkem 0-17 let. Trestní zákoník rozděluje mládež na dvě skupiny a to nezletilí 0-14 let a mladiství 15-17 let věku. Toto rozdělení je určující pro trestní odpovědnost, kdy nezletilí 0-14 let nejsou trestně odpovědní, trestní odpovědnost vzniká dovršením 15tého roku života. Přesněji patnáctý rok a jeden den. Kriminalita je takové chování a jednání, které vybočuje z nastavených právních norem, nese určité znaky společenské škodlivosti dané trestně právní úpravou.

Kriminalita mládeže se neustále vyvíjí, právě mládež bývá v dnešním přetechizovaném světě vždy o určitý krok napřed a výtobytky moderní doby nejen že využívá k pohodlnému životu ve společnosti, ale mnohdy jsou tyto vymoženosti nástroji usnadňující mládeži páchaní trestné činnosti.

Trestná činnost mládeže se liší v mnoha ohledech od trestné činnosti dospělých, je páchána pod vlivem momentální situace s převládající emotivní motivací před rozumovou. Obvyklým impulsem je často alkohol nebo jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu a nepřiměřené reakce mládeže.

Bakalářská práce pojednává o problematice trestné činnosti a kriminalitě páchané mládeží v rámci Jihomoravského kraje. Práce je směřována do oblasti prevence kriminality mládeže, hodnotí funkčnost a propojenost organizací zabývajících se protiprávním jednáním mládeže, charakterizuje kyberšikanu jako aktuální problém a fenomén v oblasti protiprávního jednání mládeže.

Velmi důležitá v boji s kriminalitou mládeže je právě prevence, jejímž smyslem je předcházet výskytu a šíření sociálně patologických jevů a vychovávat mladé lidi k tomu, aby se naučili nést odpovědnost za své protiprávní chování.

I přes tyto skutečnosti se neustále v médiích doslýcháme o trestných činech, které spáchala mládež. Také v našich zeměpisných šířkách se setkáváme s případy, ve kterých např. mladistvý ubodal seniora kvůli zanedbatelné finanční částce jen proto, aby uspokojil svoji náhlou potřebu. Bohužel není nic neobvyklého na tom, že mládež páchá trestnou činnost, dopouští se krádeží

v nákupních střediscích, okrádá spoluobčany, dopouští se loupeží a páchá ostatní nejen majetkovou trestnou činnost. Fenomémem mezi mládeží je brzké užívání alkoholických nápojů a kouření tabákových výrobků. Mnohdy se mládež mezi sebou hecuje, kdo dřív s tímto negativním sociálně patologickým jevem začal a kdo více jej zkonsumoval. Pak je již jednoduchý přechod na nealkoholické návykové látky, jakými jsou např. drogy. Tento fenomén přivádí mnohou mládež na páchání další trestné činnosti, neboť mají touhu pokračovat v konzumaci cigaret, alkoholu a drog a je nutností jejich potřeby z nějakých zdrojů financovat.

Práce je rozdělena na dvě části, v první části jsou zpracovaná teoretická hlediska čerpaná z odborné literatury. Jsou zde definovány pojmy jako kriminalita mládeže, specifické znaky páchání kriminality mládeží, její příčiny a faktory.

V praktické části bakalářské práce je ze statistických výstupů Policie ČR vyhodnocena kriminalita mládeže na území Jihomoravského kraje. Dále jsou charakterizovány přístupy institucí, které se zabývají preventivní činností, kdy cílovou skupinu tvoří právě mládež páchající trestnou činností.

1 Cíl a metodika

Bakalářská práce pojednává o problematice trestné činnosti a kriminalitě páchané mládeží v Jihomoravském kraji. Práce je směřována do oblasti prevence kriminality mládeže, hodnotí funkčnost a propojenost organizací zabývajících se protiprávním jednáním mládeže, charakterizuje kyberšikanu jako aktuální problém a fenomén v oblasti protiprávního jednání mládeže.

Hlavním cílem bakalářské práce je charakteristika primární, sekundární a terciální prevence kriminality mládeže s navržením konkrétních kroků, které by vedly ke zlepšení preventivní činnosti. Dílčím cílem je charakteristika organizací věnujících se práci s mládeží páchající trestnou činností a vyhodnocení stávajících preventivních programů v oblasti kriminality mládeže.

Pro zpracování teoretické části bakalářské práce bude prvotně čerpáno z existujících zdrojů odborné literatury a internetových zdrojů. Teoretická část je především zaměřena na komparaci poznatků získaných z odborné literatury a dalších podpůrných zdrojů. Cílem je definovat základní pojmy jako jsou kriminalita mládeže, určit specifické znaky nejčastěji páchané trestné činnosti mládeží. Vymezit faktory a nejzávažnější příčiny, které vedou mládež k páchání trestné činnosti.

Pro zpracování praktické části bakalářské práce budou za období let 2007 až 2011 analyzována statistická data vybraných trestných činů spáchaných mládeží na území Jihomoravského kraje, které odráží aktuální vývoj kriminality mládeže na daném teritoriu. Informace jsou vybrány z evidenčně statistického systému kriminality (dále ESSK). ESSK je informační systém, který registruje údaje o neobjasněné i objasněné trestné činnosti a jejich pachatelích. Systém je provozován na celostátní úrovni Policejním prezidiem ČR útvarem systémového řízení a informatiky. Data budou graficky zpracována do tabulek a grafu a bude vyhodnocen podíl kriminality mládeže vybraných trestných činů na celkové kriminalitě v Jihomoravském kraji.

Dále bude charakterizována prevence dle okruhu adresátů primární, sekundární a terciální. Budou definováni realizátoři preventivních programů jejich přístup k poskytovaným službám, provázanost a spolupráce mezi

subjekty, které jsou propojeny systémem včasné intervence (dále SVI). V práci bude charakterizována struktura, funkčnost, propojenost a aplikace SVI v praxi.

Následně budou charakterizovány organizace věnující se práci s mládeží páchající trestnou činností. Součástí bakalářské práce bude vyhodnocení a přehled stávajících preventivních programů v oblasti kriminality mládeže na území Jihomoravského kraje.

2 Specifické znaky trestné činnosti mládeže

Trestná činnost mládeže vykazuje určité specifické znaky a je právě těmito znaky do jisté míry odlišná od ostatní trestné činnosti, která je páchána dospělými. Mládež si vybírá pro páchání trestné činnosti specifický objekt napadení. Často napodobuje své vzory, ať se již jedná o starší vrstevníky nebo představitele akčních filmů, postavy z počítačových her apod. Rovněž se nechává strhnout danou situací, při které přestává ovládat své chování bez rozmyslu na následek svého jednání. Jedním z důležitých znaků kriminality mládeže je neschopnost odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu nebo se některých potřeb vzdát. Trestné činy mládeže se vyznačují také určitým stupněm brutality, kdy hodnota odcizených věcí je v nepřímém poměru se způsobenou škodou. Předmět útoku se odráží v potřebách mladého pachatele například při vloupání do domu nebo bytu odcizí věci hodnotné pro mladého člověka, jako např. herní konzole, mobilní telefony a ostatní hodnotnější věci např. šperky apod. nechá na místě činu bez povšimnutí. V případě násilných útoků si mládež jako svůj objekt volí především slabšího jedince, ať jde o osobu mladší, osobu staršího věku nebo o postiženého člověka. Svým jednáním se mládež snaží vychloubat před svými vrstevníky o skutcích, které spáchali, hovoří o nich jako o hrdinských činech, čímž si dokazují svoji sílu.¹

Svatoš² ve své publikaci popisuje specifické rysy kriminality mládeže. Tyto rysy jsou shodné se znaky uváděné Novotným v publikaci *Kriminologie 2*. Mimo jiné Svatoš upozorňuje na tíhnutí mládeže k extremistickým skupinám a na předčasné zahajování sexuálního života.

Kuchta³ ve své publikaci vymezuje z obecného hlediska kriminalitu mládeže jako nejzávažnější sociálně-patologický jev, což je porucha chování projevující se v porušování trestně právních norem. Při charakteristice specifických znaků kriminality mládeže poukazuje na skutečnost, že kriminalita mládeže je ovlivněna vysokou mírou latentnosti. Především méně závažné až bagatelní delikty spáchané mládeží jsou téměř normální záležitostí, ale pouze malá část z nich je odhalena a stíhána. Tato skutečnost do jisté míry souvisí

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie 2.*, přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 380-383.

² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 138.

³ KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 267-269

s vyšší tolerancí společnosti vůči pachatelům méně závažných trestních činů z řad mládeže. Porušování bagatelních právních norem z řad dětí může být vnímáno jako normální, vývojově podmíněný jev. Je zřejmé, že kriminalita mládeže, do které jsou zahrnuty nejen trestné činy nebo činy jinak trestné nebo přestupky, může ve skutečnosti být vyšší než oficiálně uváděné statistky. Dále definuje mládež jako kategorii osob od narození do dovršení osmnáctého roku života.

Mládež je dle kriminologického členění rozdělena do skupin⁴

0-6 let	- dítě předškolního věku
7-11 let	- dítě mladšího školního věku
12-14 let	- dítě staršího školního věku
0-14 let	- nezletilí
15-17 let	- mladiství
18 let	- věk blízký věku mladistvému
18-23 let	- mladý dospělý

Z kriminologického hlediska jsou nejvýznamnější zejména skupiny nezletilí a mladiství.

Majetková trestná činnost

Majetková trestná činnost je nejrozsáhlejší trestnou činností páchanou mládeží. Motivem pro páchaní majetkové kriminality často bývá vyplnění nevhodně tráveného volného času mládeže, zažití něčeho vzrušujícího, obstarání si finančních prostředků pro uspokojení svých potřeb a na další aktivity jako jsou cigarety, alkohol, drogy atd. Při majetkové kriminalitě páchané mládeží se řadí na první místa krádeže prosté (jedná se o tzv. kapesní krádeže, krádeže věcí ve volném terénu, krádeže nezabezpečených věcí apod.), následují krádeže vloupáním (převážně se jedná o vloupání do novinových stánků, kiosků, občerstvení, chat a rekreačních zařízení, do motorových vozidel, do odlehlých a opuštěných objektů apod.). Zvláštním druhem kriminality mládeže je vandalismus (poškození cizí věci, poškození a ohrožení obecně prospěšného zařízení apod.). Takto páchaná trestná činnost mládeží se především vyznačuje svojí jednoduchostí, bez náročných příprav, bez odborných znalostí a dovedností. Nejsou zde kladeny speciální požadavky pro

⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 138.

překonání zabezpečení apod. Při krádežích vloupáním se mládež často dopouští nesmyslného ničení, odcizí věci, které jsou předmětem jejich zájmu např. peníze, cigarety, alkohol apod., přičemž na místě ponechají věci vyšší majetkové hodnoty. Samotnou kapitolou je vandalismus, kdy mládež z nudy nebo zcela úmyslně ničí cizí majetek. Jedná se o sprejery nebo jedince, kteří se svým podpisem nebo hieroglyfem zvěční na určitém místě. Dále jde o nesmyslné ničení zastávek MHD, autobusů a jiných objektů.⁵

Násilná trestná činnost

Násilná trestná činnost je projevem neúcty k životu a zdraví. Jedinec z řad mládeže páchající násilnou kriminalitu má snahu demonstrovat svoji sílu, zviditelnit se nebo dosáhnout vůdčího postavení v partě. V současné době dochází k nadměrnému užívání brutality při páchání násilné trestné činnosti. Taktéž byl zaznamenán výskyt snižující se věkové hranice pachatelů páchajících tuto trestnou činnost. Nejsou neobvyklé ani násilné trestné činy páchané osobami mladší 15 let. Páchání násilné trestné činnosti mládeží bývá nepromyšlené, mnohdy jde o zkratkovité jednání na vzniklou situaci. Jedná se tzv. o činy bez přípravy. Mládež nejčastěji páchá násilnou trestnou činnost na slabším jedinci buď na mladší osobě nebo na osobě přestárlého věku nebo na bezmocné osobě.⁶

Nejčastěji páchanou formou násilné trestné činnosti z řad mládeže jsou trestné činy ublížení na zdraví a rvačka, dochází i k nárůstu loupeží, výjimečné nejsou ani vraždy.

Mezi specifické znaky páchání násilné trestné činnosti mládeží patří vliv alkoholu a drog. Trestný čin spáchaný ve skupině je specifický tím, že pachatel jako jedinec by tento skutek sám nikdy nespáchal. Významným hlediskem je anonymita party, pachatel je podpořen ostatními členy party, jednání je agresivnější, než kdyby skutek spáchal sám, protože má snahu zviditelnit se. Použitím zbraně si pachatel kompenzuje svoji slabost, po činu pak často dochází k zastrašování oběti, aby neučinil trestní oznámení.⁷

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 380-388.

⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 382-383.

⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 380-384.

Mravnostní trestná činnost

Mravnostní kriminalita je spojena s pohlavním chtíčem nebo touhou. Jde o intimní oblast v lidském životě. Nejčastěji se jedná o trestné činy: znásilnění, pohlavní zneužití, šíření pornografie.⁸

Pro mládež je příznačné zahajování dřívějšího sexuálního života a promiskuitní životní styl. Značná část i nedelikventní mládeže považuje svoji sexuální oblast za ryze soukromou záležitost a k zahajování sexuálního života před 15. rokem jsou tolerantní. Odsuzují právní normu, která jim zakazuje pohlavní styk před 15. rokem a případné trestní sankce považují za neoprávněné, neboť vše vzniklo z čisté lásky, chuti, touhy a nikdo k tomu nebyl donucen. Mládež a děti se také podílejí na heterosexuální nebo homosexuální prostituci, výrobě a šíření dětské pornografie.⁹

Mravnostní kriminalita má velké zastoupení mezi mládeží. Právě mládež je ve věku, kdy předčasně dochází k prvním sexuálním zkušenostem, není neobvyklý dobrovolný sexuální styk mezi 13ti-letými dětmi, ačkoliv z pohledu trestního zákoníku je hranice pro provozování sexu stanovena zákonem na 15 let a výše. Zde je velmi vysoce zastoupena latentní kriminalita, tedy kriminalita, o které se orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ) nikdy nedozví. Výjimky jsou případy, kdy tuto skutečnost vyjdou některým ze způsobů najevo (těhotenství nezletilé, zjištění rodičů, gynekologicko-lékařská prohlídka, svěření se vrstevníkům apod.).

Šikana a kyberšikana

Zvláštní kapitolou je šikana, jedná se o fyzické nebo psychické ponižování. V současné době se šikana přesouvá do virtuálního světa, kdy hovoříme o kyberšikaně. Jedná se o velmi moderní způsob, jak zasáhnout svoji oběť. Virtuální prostor je nedílnou součástí dnešního života.

Při šikaně je oběť a agresor často v přímém kontaktu, tzv. tváří v tvář, na rozdíl tomu při kyberšikaně si agresor zachovává určitý odstup od obětí. Toto agresorům dodává jistou dávku anonymity a pocit bezpečí, která je ujišťuje v tom, že na ně nikdo nepřijde, jelikož je nikdo neviděl apod. Zároveň je snazší pro agresora zapomenout na své chování a minimalizovat pocit viny,

⁸ SVATOŠ, R. *Krimimologie ve světle nového trestního zákoníku*, České Budějovice, 2010, s. 86-89.

⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 387.

protože nevidí způsobené újmy. Oběť, která nezná identitu agresora, může ztratit důvěru k ostatním lidem. Velikost internetu poskytuje kyberšikaně velmi rozsáhlé možnosti. Jediný podmět se může během okamžiku rozšířit mezi miliony uživatelů internetu a elektronicky předávaný obsah lze jen těžko kontrolovat. Přitom uživatel, který poskytl podmět do oběhu, vůbec nemusel mít v úmyslu šíření v takovém rozsahu. Některé případy kyberšikany mají již od svého počátku v úmyslu ublížit někomu jinému. Jiné mohou být jen důsledkem vtipu, který se vymknul kontrole. Příkladně popichování mezi kamarády, které se dostane mimo cílovou skupinu, může vést ke ztrapňování a ubližování. Tyto případy často překvapí mírou rozruchu, který byl vyvolán i samotné iniciátory. Kyberšikana může probíhat kdykoliv, během celého dne a může se dostat i do míst, která byla vnímána jako bezpečná. To může přispívat k psychickému poranění oběti, která se nemá kam schovat, nemá jak uniknout, nikomu nevěří a nikde není v bezpečí. Kyberšikana na rozdíl od jiných forem šikany může mít i mezigenerační rozměr. Mladí lidé tak mohou šikanovat dospělé, včetně svých rodičů, učitelů atd. a to především způsobem, který ve skutečném světě neexistuje. Šikana a kyberšikana není v České republice trestným činem, avšak toto jednání může naplňovat znaky některých trestných činů. Jedná se především o vydírání, vyhrožování, nebezpečné pronásledování (stalking), nebo útisk. Prostředky kyberšikany jsou textové zprávy, fotografie a videa pořízená a sdílená mobilním telefonem, e-maily, chatovacími místnostmi, instant messaging (skype, ICQ, MSN), sociálními sítěmi a nebo internetovými stránkami. Dále existují různé druhy kyberšikany. **Nářez (Flaming)** – internetová diskuze za pomoci elektronických zpráv, je používán agresivní a útočný jazyk. **Obtěžování (Harassment)** – opakované posílání útočných, urážlivých, nebo nevyžádaných zpráv. **Pomlouvání (Denigration)** – rozšiřování pomluv, drbů a lží o někom s cílem poškodit jeho pověst nebo vztahy. **Předstírání (Impersonation)** – posílání materiálů a komentáře pod cizím jménem. **Prozrazení (Outing)** – sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných. **Podvod (Trickery)** – přesvědčení oběti k prozrazení tajemství či citlivých informací a následné zveřejnění na internetu. **Vyloučení (Exclusion)** – záměrné vyloučení z online

skupiny. **Kyberpronásledování (Cyberstalking)** – opakované a intenzivní obtěžování a ponižování, které zahrnuje výhrůžky nebo zastrašování.¹⁰

Prostor pro kyberšikanu ještě více dnes rozšiřují tzv. chytré telefony, kdy za pomoci telefonu s přístupem k WiFi nebo internetu může jedinec incident zveřejnit okamžitě. Incidenty jako např. totální výbuch spolužáka při zkoušení, který jedinec zaznamená na tzv. chytrý telefon a pošle do oběhu po sociální síti, shlédne několik tisíc uživatelů, než zkoušející doputuje od katedry do lavice, jsou rozšířeny převážně ve školských zařízeních. Jedná se o nový fenomén zábavy mládeže.

¹⁰ ROGERS, V., MATOUŠKOVÁ, A. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha, 2011, 97 s. 13-35

3 Faktory podílející se na trestné činnosti mládeže

Faktory ovlivňující trestnou činnost mládeže jsou pro danou skupinu specifické. Vývoj osobnosti je ovlivňován zráním organismu a působením vnějších vlivů jako je například rodina, škola, parta apod. Z kriminologického a trestně právního hlediska je významné období přechodu z dětství do dospělosti. Dospívání je nejrušnější období jedince, prochází bouřemi, zmatky, vzdory a konflikty. Pociťuje potřebu být respektován jako dospělý. Na jedince v této době silně působí sociální a kulturní faktory, kdy hledá své JÁ a přizpůsobuje se módním trendům, aby nebyl tzv. OUT. Upozorňuje na svoji osobu u svých vrstevníků, odmítá postoje a hodnoty starších generací, je nespokojen se společenskými poměry. Je značně ovlivněn skupinkou svých vrstevníků, se kterou tráví volný čas. Právě zde vznikají nové kontakty, navštěvování zábavních podniků, konzumace alkoholu, což přináší problém s financováním těchto aktivit a jedním z řešení je páchaní trestné činnosti za účelem jejich financování.¹¹

Novotný¹² ve své publikaci *Kriminologie 2* uvádí, že mládež přichází na svět s danou genetickou výbavou a určitými dispozicemi. Tento genetický aspekt tvoří konkrétní dispozice jedince a jeho sociální odlišnosti, chování a jednání. Vývoj osobnosti mladého člověka probíhá v určitém sociálním mnohvrstevnatém kontextu, který formuje jeho osobnost. Stejně prostředí nepůsobí stejně na všechny jedince. Někteří jedinci jsou vůči nějakým podmínkám imunní, jiní na ně citlivě reagují.

Mládež páchající trestnou činnost má celou řadu společných sociálních charakteristik, které do jisté míry nasvědčují a předurčují asociální vývoj. Tyto charakteristiky jsou podepřeny výzkumem a zkušenostmi pracovníků policie, soudců, státních zástupců, sociálními pracovníky nebo pracovníky věznic. K nejzákladnějším charakteristikám a znakům patří disfunkční rodina, změna opatrovnických vztahů v dětství, problémy ve škole, nevhodné trávení volného času, poruchy chování, snížený intelekt, drogová a alkoholová závislost,

¹¹ KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha 2005, s. 273-279.

¹² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie. 2.*, přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 388-391.

extrémistické postoje, vliv party apod. Tyto znaky provázejí delikventní chování, vedou k němu a umocňují jej.¹³

3.1 Nejzávažnější příčiny, které vedou mládež k páchání kriminálních deliktů

Příčin, které vedou mládež k páchání trestné činnosti je mnoho, jedná se o kriminogenní faktory, mezi které patří příčiny, pohnutky, motiv, záměry a jiné. Jinými slovy řečeno všechny jevy ve všech oblastech (sociální, biologické, psychologické, kulturní atd.), které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchání trestné činnosti. V kriminologické literatuře se uvádí až 450 možných příčin, které mohou ovlivňovat vývoj kriminality. Z dané skupiny byly vybrány nejzávažnější a nejčastější příčiny ovlivňující páchání kriminality mládeže.¹⁴

Nedostatečná výchova v rodině

Jedlička¹⁵ definuje rodinu jako tradiční společenství osob, vyskytující se v každé známé kultuře. Primární rodinnou funkcí je, že ovlivňuje od narození vývoj jedince, vytváří citové vazby, které se dlouhodobě a trvale zapisují do duševního života dítěte.

Rodinná výchova je základem a má určující význam při formování osobnosti mladého člověka. Dítě si má z rodinné výchovy odnášet především správný vztah k základním principům a hodnotám. Jestliže rodina neplní správně svou funkci, jsou tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Vyšší výskyt kriminality je zaznamenán u mládeže z rozvrácených rodin. Tak je tomu i u rodin, kde dítě nestrádá po stránce materiální, ale postrádá citový vztah, zájem o jeho život a jeho problémy. Mezi základní kriminogenní faktory v rodině můžeme zahrnout: rozvrácenou rodinu; závislost rodičů na alkoholu, drogách, výherních automatech, kriminalitu ostatních členů rodiny, nepřiměřenou výchovu dítěte a mladistvého, lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole a nezájem o jeho způsob trávení volného času, pobyt

¹³ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha, 1995, s. 5-9.

¹⁴ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004, s. 14.

¹⁵ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha, 2004. s. 38.

dítěte v dětském domově, preferování podnikatelských aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dětí, příchod nového partnera, nepřipravenost na rodičovství, nechtěné dítě; atd.¹⁶

Matoušek¹⁷ ve své publikaci mládež a delikvence definuje rodinu jako hlavního činitele, který svým selháním umožňuje mládeži kriminální chování. Klíčovým činitelem osobnostního vývoje dítěte je vazba mezi dítětem a rodiči, tato kvalitní vazba se projevuje sladěním dvojice, dítě – rodič. Významným rodičovským parametrem je dohled na dítě, informovanost co dítě dělá ve volném čase, s kým se stýká, co dělá samo doma. Děti vyrůstající v rodinách, kde se řeší konfliktní situace mezi rodiči před dětmi, mají vyšší riziko delikvence, než děti vyrůstající v klidném rodinném prostředí.

Martínek¹⁸ zdůrazňuje, že rodičovská výchova má být pro dítě naprosto čitelná. Čitelnost ve výchově přináší nastavení zcela jasných pravidel. Dítě získává v rodiči jistotu, že každý problém je možné vyřešit a v případě prohřešku ví, že si za něj ponese patřičný následek, kterým se prohřešek vyřeší. V případě nečitelnosti rodiče, kdy výchova dítěte nemá jasná pravidla (odměna nebo trest jsou závislé na náladě rodiče), dítě ztrácí v rodiči jistotu. Tyto nečitelnosti ve výchově mohou mít později za následek vývoj sociálně patologických jevů u dítěte, kterými jsou např. lež, záškoláctví, apod. Tímto se dítě může dostávat do začarovaného kruhu problému, ze kterého těžko vystupuje. Současná uspěchaná doba (hon za materiálním zabezpečením rodiny), tomuto faktu nečitelnosti výchovy v rodině velmi nahrává, objevuje se i ve zdánlivě dobře fungující rodině. Jde především o dvoukariérová manželství, oba podnikající rodiče se plně věnují práci více než v zákonem stanovené době, na dítě tak zbývá minimum času. Z průměry práce jsou rodiče vyčerpaní, nervózní a jejich nálada je závislá na úspěchu v práci.

Bohužel v současné době má stále více rodičů větší pracovní povinnosti a výchova dítěte je ponechána volnému průběhu. S rozmachem internetu a nekontrolovatelnosti dětí a jejich volného času, stále více dětí tráví mnoho času u počítače nebo tzv. chytrého mobilního telefonu. Rodiče si neuvědomují

¹⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 391-395.

¹⁷ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3. Praha, 2011, s. 39-48.

¹⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha, 2009, s. 67.

nebezpečí internetu, toto médium považují mnohdy jako dobrého kamaráda jejich dítěte, vždyť u internetu jsou jejich přátelé a kamarádi.

Škodlivý vliv party

Jednou z přirozených vlastností člověka je potřeba sdružovat se v kolektivu lidí. Tato vlastnost je ještě umocněna u mládeže, která se sdružuje v klubech (sportovních, zájmových atd.), v partách nebo jiných společenstvích. Za určitých podmínek je ovšem takové sdružování společensky nežádoucí. Jedná se zejména o případy, kdy parta vystupuje protispolečensky, prosazuje rasovou nesnášenlivost, probouzí v mládeži agresivitu apod. Příčina těchto negativních postojů většinou spočívá v tom, že mladý člověk je velmi citlivý na vliv okolí a svými postoji protestuje proti chybám a nedostatkům mikrostruktury, ve které žije, proti chybám a nedostatkům společnosti. Mladý člověk se velmi snadno integruje do určitého ideologického seskupení zejména v případech, kdy vůdcem seskupení je silná osobnost. Poté přijímá jemu nabízenou ideologii za ideologii vlastní. Svou roli při tom sehrává i přirozená vlastnost vyniknout nad svým okolím, touha být zajímavým, odlišovat se od ostatních, získat si respekt, vzbuzovat strach apod. Při prezentaci svého postoje je mládež podporována anonymitou party, s čímž výrazně souvisí i vzrůstající stupeň agresivity v prosazování názoru a jednání. Mezi určující kriminogenní faktory lze zařadit: silnou vůdčí osobnost party; anonymitu party; agresivnost party při prosazování své ideologie; sugestivní přebírání názoru, postoje party a zejména vedoucího party za vlastní. Typickými představiteli kriminogenních seskupení mladých lidí jsou různá extrémistická hnutí, prezentovaná zejména hnutím Punk, Skinheads a anarchisty.¹⁹

Vrstevnická skupina je pro mládež nejvýznamnější referenční skupina. Ve skupině vznikají nové kontakty, příležitosti, s čímž souvisí i způsob trávení volného času. Mládež má ve srovnání s dospělými jedinci více volného času, přičemž nedostatek trávení volného času, zejména se skupinou vrstevníků, může ovlivňovat kriminální chování jedinců. Vrstevnická skupina nemusí být vždy jen závadová, ale mnohá trestná činnost je páchána zejména ve skupině. Využití volného času v závadové skupině spočívá především v tzv. chození ven, navštěvování zábavních podniků, konzumací alkoholu, kouřením apod. Mládež

¹⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL. J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 397-400.

vede tzv. dvojí život, život mimo partu, kdy si jedinec řádně plní své povinnosti, řádně se vzdělává a život v partě, ve které především o víkendech navštěvuje zábavní podniky, konzumuje alkohol, páchá trestnou činnost a tzv. si užívá. V partě je tak možné rozdělit jedince do skupin, zejména na jedince, kteří se spíše vezou a protiprávní jednání je většinou ojedinělým jevem, a intenzivní pachatele, kteří se opakovaně dopouští delikventního chování a druh delikventního života je pro ně určitým smyslem. V kriminalitě se dále vyvíjí od drobných krádeží až po násilnou trestnou činnost.²⁰

Martínek²¹ hovoří, že člověk je již od narození členem mnoha skupin a je vystavován neustálému tlaku skupiny, které dělí na neformální (dobrovolná účast ve skupině) a formální skupiny (vniká na základě vnějších okolností, rodina, škola). V neformálních skupinách jsou nastavená určitá pravidla. Přijetí jedince do party vrstevníků má svá pravidla jako je způsob vyjadřování, úprava zevnějšku, druh hudby apod. Jedinec se prostě musí přizpůsobit partě. Každá taková parta má i určitý zpracovaný vztah k alkoholu, cigaretám nebo drogám. Kriminální party a gangy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se vzájemně znají tzv. děti jednoho sídliště, obce, vesnice. Mohou se vymknout běžně stanoveným normám.

Kriminální skupiny především mladých nedospělců ve věku 12-17 let se výrazně liší od nekriminálních skupin, hlavně v nastavených parametrech jako jsou jasné vymezení rolí, nastavenou komunikační sítí, hodnotové normy včetně sankcí pro zrádce a odpadlíky. Kriminální skupina má nastavený mechanismus uzavření skupiny proti rušivým vlivům z vnějšího okolí. Kriminální delikty páchané v partě se vyznačují vysokou mírou recidivy.²²

Nedostatečné působení školy

Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka. Vytváří jeho základní materiální a citové hodnoty, které jej mají provázet celý život a přímo působí na formování osobnosti. Škola v některých případech může působit jako katalyzátor kriminogenních faktorů rodiny. Vztah mládeže ke škole je do značné míry ovlivňován osobností učitele a celkovou organizací školní

²⁰ KUCHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha 2005, s. 275-276.

²¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha, 2009, s. 72-100.

²² ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Vyd. 4. Praha, 2004, s.151-152.

výuky. Základními kriminogenními faktory ve školské výchově jsou především: nepravdělná školní docházka; špatný prospěch; nevhodné chování k učitelům a žákům; arogantní přístup učitele k žákům; špatná spolupráce rodičů se školou; nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy. Řada delikventní mládeže nemá ukončeno základní vzdělání. U některých z nich je zjištěna podprůměrná inteligence, která se projevuje v nedostatku sebekritičnosti, scestných zájmech na jedné straně a naopak pocitem nedocenění na straně druhé. To bývá často spojeno se snahou upoutat na sebe pozornost za každou cenu. Učitelé se snaží ze svých žáků vytvořit kompaktní celek nevýrazně se lišících jedinců, přičemž odlišný jedinec, který díky zanedbané rodinné výchově nemá vytvořeny základní návyky (nekázeň, hygiena, nezám o výuku, nedostatečná slovní zásoba apod.) má z počátku vstupu do školy střety s vyučujícími. Tento jedinec pak bývá označován jako zlé dítě a bývá častěji sankcionován. Následně dochází k zařazení žáka do určité kategorie problémových žáků, což vytváří bariéry mezi žákem a vyučujícími. Kategorizace do této skupiny pak vede žáka k záškoláctví, nezvládání učiva atd. Právě záškoláctví vede často mladého jedince ke kriminální kariéře, útěkům z domova nebo ke vzpouře proti morálním normám (agrese, konzumace alkoholu, nezám o učivo atd.).²³

Škola má na rozdíl od rodiny jasně stanovená pravidla chování (školní řád). Dítě, které nastupuje do školského systému, se musí s těmito pravidly ztotožnit. Zde se projeví dřívější rodinná výchova, neboť dítě, které bylo zvyklé na určitý domácí řád, nemá problémy pravidla školy přijmout, ale dítě, které nemá návyky v dodržování pravidel z rodiny, má často problémy akceptovat daná pravidla školy. Dítě v prostředí školy tráví podstatnou část dne. Získává zde potřebné vědomosti, návyky a dovednosti. V případě, že má dítě od počátku vybudovaný kladný vztah ke škole, jde mu učení lépe a nemá důvody k útěku z tohoto prostředí. Vybudování odporu ke škole nemusí být jen negativní skutečností jako je nižší intelekt, ale mohou to být i mimořádné vědomosti, kolektiv se staví proti úspěšnému žákovi, nazývají jej šprtem, šplhem apod., čímž mu znechutí soužití ve třídě. Nefungující mezilidské vztahy v kolektivu jako je

²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL. J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 395-397.

negativní postoj k učiteli nebo nepřijetí žáka kolektivem jsou jednou z dalších příčin, kterými si žák vybudovává odpor ke škole.²⁴

Závislosti

Různé závislosti sehrávají negativní roli a jsou možnou příčinou páchaní kriminálních deliktů mládeží. Závislosti pro mládež jsou obzvláště nebezpečné, především nedozrálý jedinec nedomýšlí, že pouhé experimentování se může změnit v závislost, která ovlivní jejich budoucí život. Alkoholismus, nealkoholová toxikomanie, gamblerství, členství v sektách apod. V současné době se stále více stává mládež obětí virtuální reality. Závislost na počítači, internetu, sociálních sítích, počítačových hrách apod. Tímto se mládež odpoutává od reality, je v přímé interakci pouze s počítačovým programem a nedostává se mu zpětné společenské nebo lidské vazby. Reakce mladých jedinců na alkohol a drogy je individuální, většinou mladí jedinci neznají svoji reakci, zejména při prvním styku s látkou nevědí, co mají očekávat, vliv látky vyřadí kontrolní mechanismy jeho chování. Nejnebezpečnější reakcí na alkohol u mládeže je agresivita, která často vede k trestné činnosti mládeže.²⁵

V poslední době dochází k nárůstu mládeže, která se stává závislou na hazardní hře. Nejčastěji se jedná o výherní automaty, ovšem lze si i vybudovat závislost na karetních hrách, sportovních sázkách, kasinech apod. Ačkoliv je hazardní hra osobám pod 18 let zákonem zakázána, vyskytují se mezi závislými i osoby mladší 18 let, výjimku netvoří ani nezletilé osoby. U výherních automatů si klient kupuje možnost výhry. Závislost na hazardní hru se dá přirovnat k závislosti na kokainu. Ve vztahu k hazardní hře se může vytvořit chorobný stav patologické hráčství. Existuje spousta rizik ve vztahu k hazardním hrám ať sociální, ekonomické, psychické apod. Z kriminálního hlediska jde o krádeže, loupeže, podvody, zpronevěry ve snaze obstatat si tzv. náboje do hry. Zábavní automaty, videohry, počítačové hry jsou pro mládež legální bez zákonných omezení. I přesto mají své rizika, dítě u nich tráví dlouhé

²⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha, 2009, s. 68-99.

²⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 386-390.

hodiny, nemá čas na učení, na získávání mezilidských vztahů a může zaostat za vrstevníky.²⁶

Mládež stále více využívá vymoženosti moderní doby, tráví mnoho času u počítače ať je to na internetu, na sociálních sítích nebo na komunikačních portálech jako jsou chaty a seznamky. Brutalita v počítačových hrách přivedla nejednoho mladistvého jedince k touze zkusit přenést děj počítačové hry do reálného světa.

O čemž může hovořit zcela čerstvý případ, kdy sedmnáctiletý mladík odcizil svému otci motorové vozidlo a vydal se na projížďku. Mladík ujížděl za plného provozu po dálnici D1 od Vyškova až po exit Velký Beranov (vzdálenost 90 km). Zde jeho jízdu ukončil zátaras policejních vozidel. Mladík způsobil vážnou dopravní nehodu, jejímž následkům na místě podlehl a způsobil další těžká zranění včetně materiální škody na několika vozidlech. Před incidentem hrál mladík počítačovou hru, ve které ujížděl vozidlem před policií.²⁷

Nelze říci, jestli mělo mladíkovu jednání přímou souvislost s honičkou v počítačové hře, ovšem určitý návod zde je a počítačová hra mohla mladíka motivovat k reálnému zážitku.

²⁶ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 5 vyd. Praha, 2003, s. 69-71.

²⁷ Televize Nova. *Domácí zpravodajství*. [on-line]. [citace 2013-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/martin-17-se-zabil-po-hrani-videohry-odbornici-prozradili-jestli-to-souvisi.html>>

4 Statistika kriminality mládeže

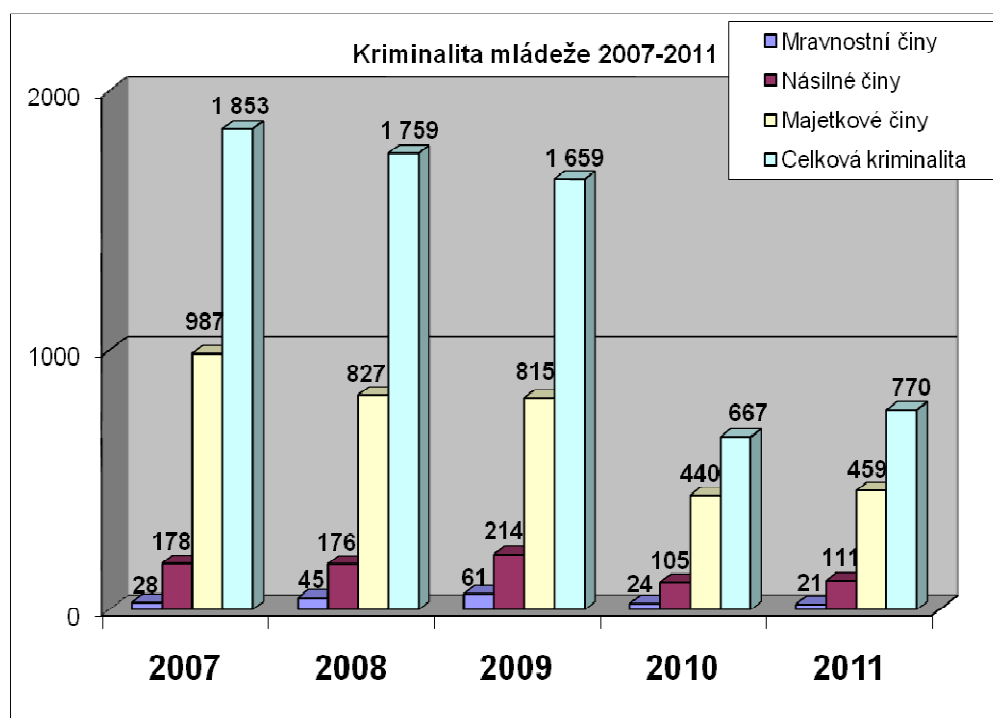
V této části je proveden statistický rozbor trestných činů, které mládež spáchala za období let 2007 až 2011 na území Jihomoravského kraje. Číselné údaje uvedené v této kapitole jsou čerpány z úhrnných policejních statistik.²⁸

Údaje o počtech trestných činů jsou zpracovány do tabulek, kde je vždy za celý kalendářní rok uveden celkový počet všech spáchaných trestných činů bez ohledu na věk pachatelů a v následujících řádcích jsou uvedeny objasněné trestné činy a jejich procentuální objasněnost. V dalším řádku jsou uvedeny objasněné skutky spáchané mládeží ve věku 0-17 let a v následujícím řádku je procentuální podíl skutků spáchaných mládeží z celkově objasněných skutků. Informace jsou čerpány z evidenčně statistického systému kriminality (dále ESSK). ESSK je informační systém, který registruje údaje o neobjasněné i objasněné trestné činnosti a jejich pachatelích. Systém je provozován na celostátní úrovni Policejním prezidiem ČR útvarem systémového řízení a informatiky.

V úvodu této části je nutno zdůraznit, že číselné údaje představují objasněnou trestnou činnost, která byla spáchána prokazatelně mládeží. V neobjasněné trestné činnosti má své zastoupení i trestná činnost páchaná mládeží. Ovšem u neobjasněného trestného činu, kde není znám pachatel, nelze určit, zda-li byl spáchán mládeží nebo dospělým jedincem. Další kapitolou je tzv. latentní trestná činnost, jedná se o neoznámené a nijak neevidované trestné činy, tyto trestné činy zůstávají pro orgány činné v trestním řízení skryté.

²⁸Ministerstvo vnitra. *Statistiky*. [on-line]. [citace 2012-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

Graf č. 1: Kriminalita mládeže v rámci Jihomoravského kraje za období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011.²⁹

Celková kriminalita

Tabulka č. 1: Celková kriminalita mládeže v rámci Jihomoravského kraje za období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011.³⁰

Celková kriminalita v JMK	2007	2008	2009	2010	2011
Objasněno	22 188	20 732	21 665	11 105	11 083
objasněnost v %	43,51	43,02	44,10	37,89	37,03
z toho:					
mládež 0-17 let	1 853	1 759	1 659	667	770
mládež v %	8,35	8,48	7,66	6,01	6,95

Z vyobrazeného grafu a tabulky, která byla sestavena dle číselných údajů ESSK je zřejmé, že celková kriminalita páchaná mládeží na území Jihomoravského kraje v letech 2007 až 2009 klesající tendenci. Výrazný pokles celkové kriminality páchané mládeží v Jihomoravském kraji nastal v roce 2010, ovšem tento výrazný pokles je zapříčiněn vznikem nového Zlínského kraje, který se 1. 1. 2010 oddělil od Jihomoravského kraje. Co se týče procentuálního

²⁹ Vlastní sestavení dle údajů ESSK.

³⁰ Vlastní sestavení dle údajů ESSK.

vývoje kriminality je z tabulky č. 1 patrné, že v roce 2007 mládež spáchala 8,35 % skutků, v roce 2008 došlo k nárůstu o 0,13 %. V roce 2010 došlo oproti předešlému roku k poklesu o 0,66 %. V roce 2011 došlo k nárůstu o 0,94 %. Od 1. 1. 2010 vstoupil v platnost zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který ovšem neměl významný vliv na statistiku kriminality, neboť ze statistického pohledu došlo k přečíslování jednotlivých údajů v takticko-statistické klasifikaci. Celková kriminalita vykazuje pozitivní klesající trend, ovšem současně s klesající kriminalitou dochází k poklesu objasňenosti trestné činnosti, což se odráží i v objasňenosti skutků páchaných mládeží. Tento fakt může být zapříčiněn mnoha faktory, např., Policie od roku 2010 stabilizuje své řady a mnoha zkušených policistů opustilo policejní sbor.

Mezi celkovou kriminalitu patří veškeré trestné činy uvedeny ve zvláštní části zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, platného do 31. 12. 2009 a všechny trestné činy, zločiny a přečiny, uvedené ve zvláštní části zákona č. 40/2009Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Z hlediska policejního členění působí v Jihomoravském kraji tyto policejní instituce: Krajské ředitelství Policie Jihomoravského kraje, teritoriální působnost v celém Jihomoravském kraji. Městské ředitelství Brno, teritoriální působnost na území města Brna a územní odbory Brno-venkov, Blansko - Vyškov (sjednoceno od 1. 4. 2012), Břeclav, Hodonín, Znojmo. Územní odbory mají teritoriální působnost v rámci svého okresu. Do 31. 12. 2009 byl Zlínský kraj součástí Jihomoravského kraje.

Násilná kriminalita

Mezi násilnou kriminalitu jsou ze statistického hlediska zařazeny i trestné činy vraždy, které jsou děleny na vraždy motivované osobními vztahy, vraždy loupežné, sexuální, na objednávku, novorozence matkou a vraždy ostatní. Mládeží jsou nejvíce páchany vraždy motivované osobními vztahy a následují vraždy ostatní.

Dále mládež páchá nejvíce těchto násilných deliktů: loupež, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání, porušování domovní svobody a nebezpečné vyhrožování.

Tabulka č. 2: Násilná kriminalita mládeže v rámci Jihomoravského kraje za období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011.³¹

Násilná kriminalita v JMK	2007	2008	2009	2010	2011
	2 650	2 318	2 639	1 617	1 919
Objasněno	1 900	1 557	1 792	1 056	1 230
objasněnost v %	71,70	67,17	67,90	65,31	64,10
z toho:					
mládež 0-17 let	178	176	214	105	111
mládež v %	9,37	11,30	11,94	9,94	9,02

Z tabulky, která byla sestavena dle číselných údajů ESSK je patrné, že v roce 2007 bylo celkově spácháno 2.650 násilných trestných činů s mírou objasněnosti 71,70 %. Mládež v roce 2007 spáchala 178 násilných deliktů z celkového počtu 1.900 objasněných násilných trestných činů, což činilo 9,37 %. V roce 2008 došlo k výraznému poklesu celkově spáchaných násilných trestných činů. Na území Jihomoravského kraje bylo spácháno 2318 skutků s mírou objasněnosti 67,17 % což je značný pokles v objasněnosti. V roce 2008 mládež spáchala 176 násilných deliktů, ovšem z 1.557 objasněných násilných trestných činů, což je procentuální nárůst na 11,30 %, tedy o 1,93 % oproti roku 2007. V roce 2009 dochází opět k nárůstu spáchaných násilných trestných činů, kdy v Jihomoravském kraji bylo spácháno 2.639 deliktů při objasněnosti 67,90 %. Míra objasněnosti se s přibývajícími skutky mírně zvýšila o 0,73 %. Ze strany mládeže dochází ke značnému nárůstu násilných deliktů, jedná se o 214 skutků z počtu 1.792 objasněných násilných trestných činů. Oproti loňským letům (o 38 v roce 2008 a o 36 v roce 2007). Zejména je možné srovnat rok 2007 s rokem 2009, kdy bylo celkově spácháno přibližně stejné množství násilných trestných činů, ačkoliv v roce 2009 byla oproti roku 2007 menší objasněnost o 3,8 %, přesto mládež spáchala v roce 2009 výrazně vyšší počet násilných deliktů a to o 2,57 % více než v roce 2007. V letech 2010 a 2011 dochází k mírnému poklesu násilné trestné činnosti, nelze hovořit o dramatickém poklesu, neboť došlo ke vzniku Zlínského kraje, který byl do 31. 12. 2009 součástí Jihomoravského kraje. Je ovšem zarážející, že s poklesem nápadu násilné trestné činnosti dochází i k výraznému snížení

³¹ Vlastní sestavení dle údajů ESSK.

objasněnosti. Pozitivním faktem je, že současně dochází i ke snížení kriminality mládeže na úseku násilné trestné činnosti.

Mravnostní kriminalita

Tabulka č. 3: Mravnostní kriminalita mládeže v rámci Jihomoravského kraje za období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011.

Mravnostní kriminalita v JMK	2007	2008	2009	2010	2011
Objasněno	165	171	244	121	116
objasněnost v %	76,39	70,66	68,73	75,63	60,10
z toho:					
mládež 0-17 let	28	45	61	24	21
mládež v %	16,97	26,32	25,00	19,83	18,10

Mládeží jsou mezi mravnostními delikty dle statistických údajů nejvíce páčány: pohlavní zneužití, znásilnění a ohrožování mravnosti.

Mravnostní kriminalita má vysoké procento objasněnosti. Většina trestných činů je páčána osobou blízkou nebo známou osobou, obzvláště pak u trestných činů pohlavní zneužití nebo ohrožování mravnosti. Pachatel ve většině případů má s obětí určitý vztah nebo známost ať již nahodilou nebo dlouhodobou. Nelze však opomenout, že vysoké procento mravnostní kriminality tvoří tzv. latentní kriminalita.

Z vyobrazené tabulky mravnostní kriminality, která byla sestavena dle číselných údajů ESKK vyplývá, že v roce 2007 bylo na území Jihomoravského kraje spáčáno celkem 216 mravnostních trestných činů, kdy podíl objasněnosti byl 76,39 % a objasněno tak bylo celkem 165 skutků. Mládež v roce 2007 spáčala 28 mravnostních deliktů, což činilo 16,97 %. V roce 2008 bylo v Jihomoravském kraji spáčáno 242 mravnostních deliktů, objasněno bylo pouze 171 skutků, což činí 70,66 % objasněnosti. Přitom mládež v roce 2008 spáčala 45 mravnostních deliktů, což je oproti roku 2007 enormní nárůst, který v procentuálním pohledu činí nárůst o 9,35 % na úroveň 26,32 %. Jedná se tedy o velice znepokojivý údaj, kdy při nižší objasněnosti vyjde najevo vyšší podíl trestné činnosti mládeže. V roce 2009 došlo v Jihomoravském kraji k výraznému nárůstu mravnostní kriminality, kdy za rok 2009 bylo spáčáno celkem 355 deliktů, což je oproti roku 2008 nárůst o 113 skutků a oproti roku

2007 nárůst o 139 skutků. Z celkového počtu 355 skutků bylo objasněno 244 mravnostních deliktů, což činí 68,73 % objasněnosti. Zde je možno pozorovat, že s nárůstem mravnostní kriminality dochází k výraznému snížení objasněnosti. Mládež v roce 2009 spáchala 61 mravnostních deliktů z celkových 244 ojasněných skutků. Tímto se mládež podílela 25,00 % na mravnostní kriminalitě. V roce 2010 vlivem vzniku Zlínského kraje došlo k poklesu na 160 mravnostních deliktů, ze kterých bylo 121 skutků objasněno, což činilo 75,63 % objasněnosti. Mládež spáchala 24 mravnostních deliktů, čímž se podílela 19,83 % na mravnostní kriminalitě v roce 2010. V roce 2011 bylo na území Jihomoravského kraje spácháno celkem 193 mravnostních trestných činů, z nichž bylo objasněno 116 skutků, což činí 60,10% míru objasněnosti. Z těchto údajů je zřetelné, že oproti roku 2010 došlo k mírnému nárůstu o 33 mravnostních deliktů, ale rapidně se snížila objasněnost mravnostní kriminality a to o 15,53 %. Jedná se o nejnižší objasněnost ve sledovaném pětiletém období. Mládež v roce 2011 spáchala 21 mravnostních deliktů, což činí podíl 18,10 % na mravnostní kriminalitě. Tento procentuální podíl je druhý nejnižší ve sledovaném pětiletém období, ovšem je nutné brát na zřetel rapidní pokles objasněnosti kriminality.

Majetková kriminalita

Tabulka č. 4: Majetková kriminalita mládeže v rámci Jihomoravského kraje za období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011.³²

Majetková kriminalita v JMK	2007	2008	2009	2010	2011
Objasněno	29 725	28 010	28 401	18 295	18 579
objasněnost v %	6 286	6 064	6 503	3 602	3 501
z toho:	21,15	21,65	22,90	19,69	18,84
mládež 0-17 let					
mládež v %	987	827	815	440	459
	15,70	13,64	12,53	12,22	13,11

Mládeží jsou nejčastěji páchány tyto majetkové delikty: krádeže vloupáním do rodinných chat, bytů, domů, obchodů, kiosků a restaurací, do motorových vozidel, dále se mládež dopouští krádeží prostých, přičemž k nejvíce skutkům dochází v objektech, kterými jsou nákupní centra,

³² Vlastní sestavení dle údajů ESKK.

supermarkety apod., následují krádeže motorových vozidel a kapesní krádeže. Majetková kriminalita je nejčastěji páchanou kriminalitou v rámci Jihomoravského kraje a to nejen mezi mládeží. Současně se vyznačuje nízkým procentem objasněných deliktů.

Tabulka majetkové kriminality, která byla sestavena dle číselných údajů ESSK definuje, že v roce 2007 bylo na území Jihomoravského kraje spácháno 29.725 majetkový trestných činů, přičemž bylo objasněno 6.286 skutků, což představuje objasněnost 21,15 %. Mládež se podílela na majetkové kriminalitě 987 skutky, což činilo podíl 15,70 %. V roce 2008 bylo na území Jihomoravského kraje spácháno 28.010 majetkových trestných činu, objasněno bylo 6.064 deliktů, což je 21,65 % objasněnosti. Mládež se v roce 2008 podílela 827 majetkovými delikty, což vykazovalo hodnotu 13,64 % podílu. Rok 2009 vykázal na území Jihomoravského kraje celkem 28.401 majetkových trestných činů, objasněno bylo 6.503 skutků, což činí 22,90 % objasněnosti. Mládež v roce 2009 spáchala 815 majetkových deliktů, což je podíl 12,53 %. Na letech 2010 a 2011 se značnou mírou v počtu spáchaných majetkových trestných činů podepsal vznik Zlínského kraje, čímž došlo k rapidnímu snížení skutků. V roce 2010 bylo v Jihomoravském kraji spácháno 18.295 majetkový trestných činů, objasněno 3.602 skutků, což činí 19,69 % objasněnosti. Mládež se podílela 12,22 % na majetkové kriminalitě, kdy v roce 2010 spáchala 440 skutků. Rok 2011 byl obdobný s rokem 2010, došlo k mírnému nárůstu majetkový trestných činů na teritoriu (o 284 skutků) na hodnotu 18.579, objasněno bylo 3.501, což bylo 18,84 % a mládež spáchala 459 majetkových deliktů, čímž se 13,11 % podílela na objasněné majetkové kriminalitě. Majetková kriminalita má stagnující vývoj, nejsou zde vzhledem k počtu spáchaných skutků diametrální rozdíly. Co se týče objasněnosti majetková kriminality, tak v letech 2007-2009 rostla i když jen mírně objasněnost. V letech 2010-2011 došlo k prudkému poklesu objasněnosti. Pozitivním ukazatelem je, že majetková kriminalita mládeže v letech 2007-2010 klesala, ovšem v roce 2011 došlo opět k nárůstu majetkové kriminality mládeže.

5 Prevence kriminality

Vlastní boj s trestnou činností a její potírání se odehrává prostřednictvím strategie represe a prevence. Obě tyto strategie, jako relativně samostatné formy kontroly kriminality, vytváří vzájemné propojení, kdy prevence snižuje nutnost represe a represe posiluje prevenci. Prevence kriminality se pokouší eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítáním nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náležejí veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů (kriminogenních faktorů). Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. V širším pojmu lze prevenci kriminality charakterizovat jako činnost, která je vyvíjena státními orgány, veřejnými či soukromými právníckými nebo fyzickými osobami. Prevence je uskutečňována v celostátním, regionálním i místním rámci a podle okruhu adresátů prevence primární, sekundární a terciální.³³

Svatoš³⁴ v publikaci *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku* uvádí, že pojem prevence je vedle represe druhou formou kontroly kriminality. Jedná se o aktivity mimotrestního charakteru, které se orientují na odstranění, oslabení nebo neutralizaci kriminality s cílem zastavení jejího růstu. Působí na faktory kriminality, příležitosti páchaní trestné činnosti, na podměty, na potencionální pachatele a potencionální oběti. Vytváří zábrany proti páchaní trestné činnosti. Prevence je šířena dle obsahového zaměření na sociální prevenci, situační prevenci a viktimologickou prevenci. Dále je tříděna dle okruhu adresátů a to na primární, sekundární a terciální prevenci. Dále je možno prevenci kvalifikovat dle její strategie, dle časového hlediska, dle užitých prostředků, dle úrovně rozvíjení nebo dle druhu preventivních opatření.

Zoubková³⁵ uvádí, že prevenci kriminality lze vymezit **v širším smyslu** – trestně právní, což znamená, že trestní justice by neměla mít pouze represivní charakter, ale měla by působit na pachatele i do určité míry preventivně.

³³ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. upr. vyd. Praha, 1996, s. 12.

³⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 54-58.

³⁵ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: 2004, s. 55-57

Zatímco prevence kriminality **v užším smyslu** – sociálně ekonomická zahrnuje speciální preventivní aktivity. Nad rámec trestního práva se usiluje o znemožnění nebo znesnadnění kriminálního jednání. Nejrůznějšími nástroji se eliminuje riziko kriminálních faktorů, snižují se příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti a působí se na potencionální pachatele a oběti. Zaměřena je na širokou škálu sociálně-patologických jevů.

Preventivní politika je realizovaná různými právními normami včetně obecně závazných aktů, je realizována i usnesením vlády a směrnicemi orgánů státní správy. Na prevenci se podílí mnohem více subjektů než na kriminální represi.³⁶

5.1 Primární prevence

Je adresována celému obyvatelstvu buď celého státu, města, místa nebo vymezené demografické skupině. Primární prevence působí plošně a to tak, že působí na každého bez rozdílu kriminální rizikovosti nebo kriminálního ohrožení.³⁷

Zaměřuje svoji pozornost na vliv rodiny, školy, zájmových organizací, ale hlavně celé společnosti, na její instituce a občany. Spočívá převážně v optimalizaci životních podmínek, zvláště sociálních, ale i materiálních a pozitivnímu vývoji společnosti jako celku. Mimořádná pozornost je zde věnována pozitivnímu ovlivňování mládeže, protože dobře fungující rodina, správně vychovávající škola a vhodné trávení volného času je primární prevencí, která by měla snižovat kriminalitu mládeže.

Primární prevence v sociální oblasti je plošně směřována k vybudování hodnotového vztahu, kterým má být odmítáno protizákonné jednání. Z hlediska primárního šíření je sociální prevence zaměřena právě na mládež a je kladen důraz na rodiny s dětmi spočívající v řádné výchově dětí, stanovení harmonických podmínek pro výchovu a vývoj dítěte v rodině. Dále směřuje do oblasti školství, která mimo vzdělávání mládeže má plnit i preventivní činnost v kriminální oblasti, vybudováním rovných podmínek pro žáky a studenty a eliminovat tak riziko vzniku kriminálních situací. Již samotnou formou vzdělávání (udílení známek, poznámek, snížených známek z chování,

³⁶ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: 2004, s. 57-58

³⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 189.

pochvalami) se škola snaží vést a vychovávat mládež k bezúhonnému životu. Mimoškolní aktivity jako jsou sporty, zájmové kroužky apod., vyplňují volný čas mládeže, která jí má oproti dospělým o mnoho více, kdy vhodným přístupem realizátorů volnočasových aktivit mládeže a vhodně tráveným časem mládeží je potlačována její kriminalita. V oblasti volnočasových aktivit je důležité brát zřetel na schopnosti mládeže, neboť může docházet k přílišnému přetěžování mladého jedince, který nezvládá harmonogram stanovený náročnými rodiči. Toto přetížení může vést k vyvolání nechuti vykonávat zájmovou činnost a vzniká zde prostor k obcházení nastoleného režimu. Porušení režimu spočívá ve vynechávání volnočasových aktivit a rodič žije v domněnku, že jeho dítě vhodně tráví volný čas, přitom tráví čas jiným nekontrolovaným způsobem. Zde je prostor pro setkávání se závadovou mládeží a výskyt kriminálního prostředí. Zejména proto by realizátoři volnočasových aktivit měli být v úzkém kontaktu s rodiči a referovat tak rodičům zájem nebo nezájem dítěte o nabízenou aktivitu. Města a obce se na primární situační prevenci podílejí cíleným plánováním městských či obecních aglomerací, výstavbou hřišť, finanční podporou neziskových organizací realizujících volnočasové aktivity, podporou kultury a sportu, čímž umožňuje a finančně zajišťuje podmínky pro harmonické žití a trávení volného času mládeže. Primární prevence v sociální oblasti je značně finančně a organizačně náročná a obtížně se vyhodnocuje působení preventivních opatření.

Primární prevence v situační oblasti poskytuje informace o možnosti obrany proti kriminálním činům, informuje o nejčastěji vyskytující se kriminalitě a o správném chování jak postupovat při kriminální situaci. Realizátorem primární situační prevence je především ministerstvo vnitra a jeho složky. Zejména Policie ČR realizuje výkon primární situační prevence respondentům v rámci jednotlivých preventivních programů. Preventivní programy pro mládež jsou realizovány především přednáškami ve školských zařízeních nebo na akcích, kde se mládež zdržuje nebo kde mládež působí (letní tábory, internet atd.). Města a obce realizují primární situační prevenci v rámci své působnosti prostřednictvím přednášek, diskuzí a mítinků městskou či obecní policií. Účinky opatření primární situační prevence se obtížně posuzují a vyhodnocují.

Co se týče zlepšení podmínek působení primární prevence, je v této oblasti velmi náročné, byť jsou účinky primární prevence velmi těžko měřitelné. Je ovšem nutné klást větší důraz do rodin, v nichž právě nyní vyrůstá mnoho dětí, jejichž rodiče zažili vlnu euforie, zmatku po tzv. sametové revoluci, kdy nebyla ze strany státních institucí vykonávána preventivní činnost směřovaná k potlačení sociálně patologických jevů a kriminogenních faktorů. Novodobí rodiče ve snaze zajistit lepší materiální postavení rodiny se nevěnují dostatečně svým dospívajícím dětem. Vládní činitelé by měli zvýhodnit rodiny (např. daňovými úlevami), které se řádně starají o vzdělání a morální vývoj dětí a naopak sankcemi trestat rodiče (odebrání sociálních dávek), jejichž děti se opakovaně dopouští protiprávního jednání nebo projevují se u dítěte sociálně-patologické jevy. Těžko moralizovat rodiny a požadovat nastavení hodnotového systému, když se opakovaně ve zpravodajství dozvídají o trestné činnosti, úplatcích, nemorálním jednání, nejvyšších představitelů České republiky.

5.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence je zaměřena na potencionálního pachatele, oběť a na kriminogenní situace. Je adresována především kriminálně rizikovým skupinám, mládeži inklinující k trestné činnosti, záškoláky, osoby se závislostmi. Sekundární prevence a její aktivita je přesně cílená. U potencionálních pachatelů může mít odstrašující působení, neboť jim naznačuje, že páchání trestné činnosti se nevyplácí a odrazuje jej od páchání trestné činnosti.³⁸

Sekundární prevence se zaměřuje na rizikové jedince a skupiny osob, u nichž je vysoce pravděpodobné, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestného činu. Také se zaměřuje na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, gamblerství, záškoláctví, vandalismus atd.) a příčiny kriminogenních situací. Mezi realizátory sekundární prevence patří především orgán sociálně právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologická poradna, Policie České Republiky, Městská policie, soudy, probační a mediační služba.

Sekundární sociální prevence je úzce cíleně zaměřená na určité druhy rizikových skupin, které jsou rozlišeny dle věku, rozsahu a druhu ohrožení,

³⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 190.

teritoriality, pohlaví apod. Realizátory prevence jsou školská zařízení, která se svým jednáním snaží předcházet výskytu kriminálního prostředí (speciální školy a výukové programy apod.). Města a obce se zaměřují na lokality s možným výskytem kriminálního prostředí (bary, herny u škol apod.). Snaží se snižovat výskyt těchto lokalit poblíž školských zařízení a umožnit společnosti eliminaci faktorů možné kriminality. Sekundární sociální prevenci vykonávají i terénní sociální pracovníci, kteří se pohybují mezi mládeží v jejich přirozeném prostředí. Efektivita jednotlivých preventivních opatření na úseku sekundární sociální prevence je dobře zjištělná.

Sekundární situační prevence potlačuje a zhoršuje podmínky pro páchaní kriminality. Organizací výkonu působnosti bezpečnostních složek a jejich působením v dané lokalitě díky výskytu policejních hlídek dochází ke snižování kriminality. Zvýšením policejních hlídek v ulicích dochází k pocitu bezpečí u občanů. Důležitý je profesionální a řádně organizovaný výkon služby. Významným realizátorem sekundární situační prevence je ministerstvo vnitra, především Policie ČR, společně s městy a obcemi, které prostřednictvím sociálních odborů realizují sekundární prevenci. Na základě zjištěných poznatků a informací pracuje s mládeží, která je vystavena působení kriminogenních faktorů a je zde předpoklad, že bude inklinovat k páchaní kriminálních deliktů. Pro dané potřeby se vytváří individuální preventivní opatření nebo individuální preventivní akce. Příkladem jsou preventivní přednášky pracovníků Policie ČR na speciálních školách, kde jsou převážně děti ze sociálně slabších rodin a jejich rodiče mohou mít za sebou kriminální kariéru. Cílem těchto přednášek bývá poskytnout mládeži obraz světa mimo kriminální prostředí, upozornit na provázanost mezi sociálně patologickými jevy a kriminalitou. Zejména OSPOD ve spolupráci se sociálním odborem realizuje zdarma či za sníženou cenu volnočasové aktivity pro děti ze sociálně slabých rodin.

Sekundární prevence zasahuje na místech, kde nebylo dostatečné působení primární prevence. V současné době hodně diskutované téma výherních automatů a jejich umístění. Vláda, města a obce musí upřednostnit sekundární prevenci a její působení před ekonomickými faktory. Vidina rychlého příjmu (pro vládu, město, obec) z daňového poplatku za výherní automaty je relativní, neboť závislost – gamblerství, podporuje další sociálně-

patologické a kriminologické jevy. Dochází k častým loupežím i ze strany mládeže. Tyto negativní jevy je pak nutné odstraňovat ještě vyššími náklady, než je zisk z daní za výherní automaty. Města a obce by měly zvažovat omezení hazardu a heren ve svém teritoriu. Herny by měly vznikat pouze jako samostatné součásti s vyšší úrovní zabezpečení (bezpečnostní služba, bezpečnostní kamerové dveře, kvalitní kamerový systém atd.). Hráči by měli vstup do heren pouze po zaregistrování a předložení dokladu totožnosti. Už jen přítomnost mladistvého v herně by měla být přísně sankcionována.

5.3 Terciální prevence

Je zaměřena na konkrétní jedince nebo skupiny zasažených kriminalitou a snaží se předcházet recidivě. Je zde předpokladem, že již došlo ke spáchání trestného činu.³⁹

Především je tedy zaměřena na předcházení recidivě konkrétního pachatele – pohrůzkou trestu, ukládáním ochranných opatření, postpeniterciální péčí ze strany PMS a ze strany OSPOD. Je také zaměřena na oběti z viktimologického hlediska, jde především o poradenství nebo posttraumatickou péči, aby se oběť nestala znovu obětí trestné činnosti.⁴⁰

Jedná se o přímé působení prevence zaměřené na oběť nebo pachatele trestné činnosti. Působením terciální prevence je snaha nabídnout pachateli alternativu ke kriminálnímu chování. U mládeže jde také především o sociální a rodinné poradenství.

V oblasti terciální sociální prevence jde o resocializační opatření, která mohou být realizovaná jak již ve výkonu trestu odnětí svobody, tak po jeho ukončení. Nejúčinnější jsou hlavně u prvotrestaných.

Působení terciální prevence lze aplikovat i v průběhu přípravného trestního řízení, jedná se zejména o spolupráci s PMS a probátorem, který mladistvému nabídne vhodný probační program, jehož absolvování je polehčující okolností a v případě bagatelní trestné činnosti může vést k zastavení trestního řízení.⁴¹

³⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 191

⁴⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 57

⁴¹ Probační a mediační služba ČR. *Mladiství a děti*. [on-line]. [2012-12-18] dostupný z WWW: <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti>>

Realizátorem je ministerstvo spravedlnosti, které se v systému vězeňství snaží pomocí výchovných programů resocializovat vězně. Dále jde o ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako zřizovatele výchovných ústavů mládeže, které pracují s problematickou mládeží a ostatní státní a nestátní instituce.

Terciální situační prevence je zaměřena na zhoršení podmínek pro páchaní konkrétních druhů kriminality. Jedná se o přijetí různých bezpečnostních opatření za účelem zvyšování objasňenosti konkrétní kriminality v určitém teritoriu. Realizátorem je předně ministerstvo vnitra prostřednictvím složky Policie ČR, která vytváří podmínky eliminující páchaní trestné činnosti a výkon služby cílí do oblastí, kde je kriminalita páchaná. Mezi další realizátory patří města a obce, které prostřednictvím obecní nebo městské policie směřují výkon do kriminálně rizikových oblastí. Posílení hlídek, kombinace hlídek, spolupráce s dalšími orgány.

Terciální prevenci vzhledem ke své specifčnosti vykonávají na většině míst proškolení pracovníci. Programy terciální prevence jsou kvalitně zpracovány, i když jejich příprava a realizace je někdy zdlouhavá. Organizace by měly pružněji reagovat na vývoj společnosti, na nové sociálně-patologické problémy, na nově se vyvíjející směry kriminality.

Pro přehlednost o šíření směru prevence byla vytvořena tabulka

Tabulka č. 5: Schéma prevence kriminality⁴²

PREVENCE	PRIMÁRNÍ	SEKUNDÁRNÍ	TERCIÁLNÍ
	Zaměřena na celou společnost, především na dosud kriminálně nezasaženou část populace	Zaměřena na rizikové skupiny, případně i oběti	Zaměřena na osoby, které se již dopustily kriminálních činů
Sociální orientovaná na společenské faktory kriminality	opatření směřující k podpoře hodnotového systému odmítajícího protizákonné jednání, cílená především na děti, mládež a jejich rodiče (škola, TV, sport, skauting, armáda) <i>účinnost jednotlivých opatření, většinou finančně a organizačně značně náročných, se obtížně vyhodnocuje</i>	velice různá, úzce cílená, opatření zaměřená na konkrétní druhy rizikových skupin v rozlišení dle věku, míry a druhu ohrožení, teritoria apod. <i>poměrně dobře zjiřitelná účinnost jednotlivých aktivit</i>	resocializační opatření uplatňovaná jak v průběhu výkonu trestu, tak po propuštění (účinná jsou většinou u prvotrestaných) <i>účinnost opatření je dobře ověřitelná</i>
subjekty	MŠMT, MO, MPSV, MZ, MS (legislativa), obce	MPSV, MŠMT, MZ, MO, obce	MS (vězeňství), MŠMT, MPSV, MV, MZ, MO, obce
Situační orientovaná na omezování kriminogenních situací a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení pachatele	zvyšování informovanosti o možnosti obrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality a o správném chování občanů v případě výskytu trestného činu či podezření z něj <i>účinnost opatření lze obtížně posoudit</i>	opatření ekonomického (snížením daní výrobcům bezpečnostního zařízení a bezpečnostním službám a snížením pojistného u dobře zabezpečených objektů apod.) a organizačního charakteru (častější výskyt policistů na ulici, obecné povědomí o vysoké profesionalitě policistů) a zhoršení podmínek pro páchaní deliktů <i>účinnost opatření lze dobře posoudit</i>	úzce cílená opatření na zhoršení podmínek pro páchaní konkrétních druhů kriminality příp. ve vymezených teritoriích, zvýšení míry objasněnosti trestných činů <i>účinnost lze velmi dobře posoudit</i>
subjekty	MV, MO, obce	MV, MO, obce	MV, MO, obce

⁴² PROTIVINSKÝ, Miroslav. *Prevence kriminality*. Praha, 1999, s. 9

5.4 Preventivní programy

Policie České republiky má v prevenci kriminality nezastupitelné místo, i když je především složkou represivní. Základním předpokladem efektivního boje s trestnou činností páchanou mládeží je osobní a místní znalost poměrů jako zdrojů vytváření příčin a podmínek páchání trestné činnosti mládeže. Preventivní činnost policie směřuje zejména k opatřením, která jsou vytvářena s cílem předejít páchání trestné činnosti, znemožnit spáchat trestný čin. Informační a poradenské opatření je uskutečňované formou besed s mládeží, přednášek, výstav, dětských soutěží, letáků, spolupráce se sdělovacími prostředky atd. Na všech krajských úrovních Policie ČR je zřízena preventivně informační skupina policie, která tato opatření provádí. Smyslem zřízení těchto skupin je kromě informační, poradenské, propagační a preventivní činnosti, hlavně přiblížit policii občanům, firmám, státním, obecním i soukromým institucím a organizacím a nabídnout jim nejen vzájemnou spolupráci, ale zejména své profesionální služby.

Policie nemůže řešit sama kriminalitu mládeže jako negativní jev ve společnosti, proto je třeba zapotřebí sjednotit v tomto směru práci rezortních i mimo rezortních orgánů a institucí na úseku prevence. V rámci Jihomoravského kraje se jedná o spolupráci s Městskou policií (dále MP), státními institucemi, OSPOD, PMS a neziskovými organizacemi. Preventivní programy v Jihomoravském kraji jsou různorodé. Policie ČR realizuje především primární a sekundární preventivní programy, jedná se o besedy a přednášky pro mládež. V roce 2011 byl Policí ČR ve spolupráci s MP Brno, Jihomoravským krajem, OSPOD a s dalšími spolupracujícími subjekty realizován projekt „Bezpečně v kyberprostoru“. Cílovou skupinou jsou uživatelé počítačů (převážně se jedná o mládež), cílem preventivního projektu je omezit rozšiřování nebezpečných počítačových jevů. Projekt reaguje na zvyšující se počet uživatelů PC s internetem a rostoucímu nebezpečí virtuálního prostoru jakými jsou např. **cyber-grooming** (sexuální obtěžování mladistvých spojené s využitím internetu), **cyber-stalking** (cílený útok na uživatele realizovaný různými komunikačními kanály), **cyber-bullying** (elektronická forma psychické šikany), **sexting** (el. rozesílání sms, mailů, videí se sexuálním obsahem) a další. Do projektu jsou zapojeny jihomoravské školy. Projekt má i soutěžní formu, žáci se mohou do soutěže zapojit příběhem,

videem nebo videoklipem na dané téma. Projekt byl přenesen do virtuálního světa pomocí vlastních internetových stránek.⁴³

Projekt „Bezpečně v kyberprostoru“ je velice zajímavý, má možnost oslovit širokou cílovou skupinu v rámci primární prevence. Lze jej použít i v oblasti sekundární prevence pro ohroženou cílovou skupinu. Policie jej představuje jako novinku, ale je zde otázka, proč tento projekt vznikl až v roce 2011, když s počítačovou kriminalitou a nebezpečnými počítačovými jevy se potýkáme v masovém měřítku od roku 2000. Název domény (<http://www.kr-jihomoravsky.cz/kyber/index.html>) je těžko zapamatovatelný, uživatel si jej nespojí s řešenou problematikou což je velké mínus tohoto programu, který měl být právě orientován na internetový prostor. Pokud si uživatel zapamatuje pouze část internetového odkazu nebo snaží se na něj proklikat ze stránek Jihomoravského kraje, je to zcela nemožné. Na webu Jihomoravského kraje není přímý odkaz na projekt a umístěný vyhledávač na portálu JmK pouze odkáže na zprávu ve formátu PDF o realizaci projektu. Je to samozřejmě otázkou ekonomických možností, ale vytvořit pouze podsekcí na stránkách Jihomoravského kraje může být pro takový projekt destruktivní. Přínosné je vytvoření vlastní domény s příhodným názvem.

Preventivní odbor Městské Policie Brno se zabývá prevencí určenou mládeži, pro kterou má čtyři vlastní preventivní programy. Prevence kriminality a rizikového chování nabízí výukové programy určené zejména žákům základních škol a organizacím pracujícím s dětmi. Informace jsou dětem předávány srozumitelnou, zábavnou a interaktivní formou s přihlédnutím k věku. Projekt „Street dance“ je zaměřený na taneční pohybovou aktivitu – výuku moderních tanců, tj. Break Dance, House Dance, Hip Hop, atd. Je koncipován jako motivační a inspirující prvek v životě dětí z cílové skupiny obyvatel ke smysluplnému, zdravému a společensky přijatelnému trávení volného času. Dále to jsou dopravní výchova a celoměstské soutěže pro děti a mládež.⁴⁴

Městská policie Brno má zajímavou skladbu preventivních programů. Zejména preventivní projekt „Street Dance“, který je kreativní tým, že MP Brno

43 Policie ČR. *Odbor prevence*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/bezpecne-v-kyberprostoru.aspx>>

44 Městská policie Brno. *Pro mládež*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpb.cz/pro-mladez>>

oslovuje klienty přímo na ulicích a snaží se je tímto projektem zaujmout. Právě poflakující se mládež je cílovou skupinou projektu. Projekt je cílem do oblasti primární a sekundární prevence. Velkou výhodou projektu je, že sami realizátoři hledají místa a mládež, pro kterou je projekt určen.

Dále v Jihomoravském kraji realizují preventivní činnost nestátní neziskové organizace, patří mezi ně tvůrci volnočasových aktivit mládeže, různá zájmová sdružení, domy dětí a mládeže, střediska volného času apod. Domy dětí a střediska volného času vedou tzv. minimální preventivní program, jehož koncepce vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Základním principem preventivní strategie je výchova klientů ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Tyto aktivity jsou převážně směřovány do oblasti primární, v některých případech i sekundární prevence.

V oblasti terciální prevence působí v Jihomoravském kraji několik neziskových organizací. Jedná se např. o společnost Ratolest, která pracuje ve spolupráci s PMS a zabývá se mládeží, která již spáchala kriminální delikt,⁴⁵ dále společnost Podané ruce zaměřující se na terénní práci, pracuje s drogově závislou mládeží.⁴⁶ Středisko Drom působící v sociálně vyloučených lokalitách za účelem eliminace kriminality, kdy cílovou skupinou je především mládež páchající trestnou činností.⁴⁷

Uvedená střediska jsou svoji činností specifická. Převážně poskytují terciální preventivní činnost ve formě práce s klienty, buď se jedná o kriminální mládež, nebo mládež se sociálně patologickými jevy. Není to ale podmínkou, v rámci osvěty, přednášek apod. spolupracují s ostatními organizacemi, školskými zařízeními, kdy v rámci besed, přednášek a mítinků oslovují i nekriminální mládež nebo mládež bez sociálně patologických jevů. Tímto působí i v oblasti primární nebo sekundární prevence.

⁴⁵ Ratolest Brno o.s. *Preventivní programy*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ratolest.cz/nase-prace/deti-mladez/preventivni-programy> >

⁴⁶ Podané Ruce o.s. *Programy a péče*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece>>

⁴⁷ Drom. *Projekty asistence*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/aktualni-projekty/asistence-prev-krim>>

6 Přístup institucí v boji s kriminalitou mládeže

Přístup a řešení trestné činnosti, v níž je mládež pachatelem, vyžaduje v první řadě plnou podporu a pochopení všech zúčastněných subjektů. Systém péče o delikventní mládež tvoří soustava institucí působících v rámci sociální a kriminální politiky. Jejich práva a povinnosti jsou určovány příslušnou legislativou, avšak nezbytností zůstává, aby tento systém vytvářel ucelený komplex vzájemně komunikujících a spolupracujících systémů. Bohužel nic není nikdy dokonalé a dokonale fungující, instituce se snaží vzájemně spolupracovat, ovšem často dochází k pozdržení či neposkytnutí potřebných informací k daným případům. Často jsou řešeny institucemi konkrétní události samostatně na základě svých vlastních informací, většinou bez znalostí hlubších souvislostí případu a bez návaznosti na minulost či budoucnost klienta. Dochází sice tak k vyřešení konkrétní události, ale je to na úkor hlavního komplexního cíle systémového přístupu, tj. zajistit koncepční práci s kriminálně rizikovými jedinci a jejich rodinami. Je třeba podotknout, že problémem kriminality mládeže po roce 1989 se téměř nikdo nezabýval, existoval zde nový pojem svoboda, lidé ustrašení z bývalého komunistického režimu dostali do své moci dar volně a svobodně se rozhodovat, myslet, jednat a konat, což mělo za následek přehodnocení morálních norem a jiný pohled na právní normy a mírný exces při porušení morální či právní normy nebyl již tak společensky škodlivým jednáním. Instituce se postupně transformovaly a nechtěly lidem zasahovat do jejich čerstvě nabytého svobodného života. Touto vlnou euforie došlo k úpadku na úseku prevence v ČR a po určité době na vzniklý problém s kriminalitou mládeže začaly instituce reagovat vytvářením nových pracovišť a vznikem neziskových organizací, působících na poli boje proti kriminalitě mládeže.

6.1 Systém včasné intervence

Reakcí na závažné problémy a nedostatky systému péče o rizikové a ohrožené děti byl vytvořen na odboru prevence kriminality v roce 1998 národní projekt Systém včasné intervence (dále SVI). V letech 2000 až 2006 byl pilotně ověřen v několika vybraných městech ČR (Ostrava, Svitavy).

Následně byl projekt SVI realizován ve 36 městech ČR. V březnu 2011 schválila vláda ČR plošné nasazení projektu jako součásti transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Projekt je zaměřen na zlepšení spolupráce mezi institucemi, které se zabývají péčí o ohrožené děti v nejranějších stádiích sociálně patologického vývoje dítěte, kriminality, ale i případy týrání, zanedbávání a zneužívání dětí. Cílem je rychlá výměna informací o problémovém dítěti v pozici pachatele, svědka nebo oběti trestné činnosti, rychlá náprava neuspokojivého stavu a cílená a konkrétní preventivní opatření.⁴⁸

Na spolupráci se dále podílejí sociální a zdravotní zařízení, školské orgány, úřady práce, Policie ČR, městská policie, nevládní organizace apod. Spolupráce a systematická a kontinuální práce těchto zúčastněných subjektů má značný vliv na včasné podchycení a pomoc ohrožené, obtížně vychovatelné a delikventní mládeži a jejich rodinám, čímž je ovlivňován celkový výsledek projektu.

Projekt SVI je postaven na třech pilířích⁴⁹

1 – vytvoření metodické spolupráce mezi institucemi, které jsou účastníky SVI, což znamená vytvoření podmínek pro koordinované řešení dětí mezi složkami OSPOD, Policie ČR, justičními orgány, soudy státního zastupitelství, Probační a mediační služby, obecní policie, úřady práce, zdravotnickými zařízeními, školami a školskými zařízeními, nestátními neziskovými organizacemi. Jde o nastavení práce v interdisciplinárním týmu, o zvýšení kvality a efektivity práce všech zúčastněných a spolupráci s pracovníky odborů.

2 – vytvoření jednotného informačního prostředí, které umožňuje předávání, doplňování, sdílení a vyhodnocování informací mezi účastníky SVI a zjednodušení administrativy. Vytvoření tohoto pilíře je závislé na materiálně technickém zabezpečení, které umožňuje tok informací na legislativních podmínkách, které sdílení informací legalizuje a na propustnosti resortních databází, ve kterých je uloženo mnoho informací, jejichž využití jinými resorty by vedlo k výraznému zkvalitnění práce s klientem.

⁴⁸ Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-01-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>>

⁴⁹ Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/system-vcasne-intervence-pps.aspx>>

3 – konkrétní praktická opatření, která vytvoří samotný proces nápravy delikventa, jehož obsah je závislý na místních podmínkách a na iniciativně a schopnosti místně působících subjektů.

Aplikace SVI v praxi

Útvary Policie ČR a obecní policie zjistí protiprávní událost, ve které figuruje dítě v postavení pachatele, poškozeného, svědka nebo pohřešovaného (dále jen klient). Všechny tyto události zjištěné za 24 hodin jsou na základě určených pravidel vloženy do informačního systému SVI formou hlášení. Hlášení obsahují základní údaje o klientovi a události. Hned po vložení do systému jsou zobrazena místně příslušným orgánům sociálně-právní ochrany dětí. Od tohoto okamžiku je klient veden v databázi a OSPOD s ním (jeho rodinou, okolím) začínají pracovat. Navazující práce s klientem a jeho rodinou se odvíjí v zásadě dvěma směry.

- 1.** Klient, který se dopustil protiprávního nebo predelikventního jednání, např. záškoláctví: OSPOD spolu s aktivním přispěním a souhlasem klienta a jeho rodiny připraví sociálně-nápravný plán a to bez ohledu na to, zda bude vůči klientovi uplatňován postup orgánů činných v trestním řízení. Pokud klient odmítne spolupráci na řešení situace, vloží OSPOD tuto informaci do systému. Dále postupují ve spolupráci s dalšími institucemi (Policíí ČR, probační a mediační službou, státním zastupitelstvím, soudy, apod.).
- 2.** Klient, který není pachatelem protiprávního činu, ale svědkem, poškozeným nebo pohřešovaným je uveden v databázi také; práce s ním je založena na nabídce pomoci; v případě pohřešovaných také vypracování sociálně-nápravného plánu OSPOD, vše v úzké spolupráci jak s klientem, tak jeho rodinou, popř. okolím.⁵⁰

⁵⁰ Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx>>

6.2 Probační a mediační služba

Práce s mladistvými a dětmi je specifickou činností Probační a mediační služby (dále PMS), kterou vykonávají specialisté na práci s mládeží. Pracovníci PMS zajišťují dle zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, jak výkon mnoha výchovných a trestních opatření, zejména dohledu probačního úředníka a společensky prospěšné činnosti, ale také hlavně usilují o co nejrychlejší vstup do případů. Již v rámci přípravného řízení nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která spočívají zejména v mimosoudním řešení situace, nabídce vhodných programů pro mladistvého a jiných výchovných opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit už v rámci přípravného řízení. Výsledek této činnosti je poté zohledněn i v dalším průběhu řízení. Urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, opatření, které je zvoleno účelně a odpovídá situaci mladistvého, to jsou cíle činnosti PMS v této oblasti. Služby PMS jsou bezplatné a na jednotlivá střediska PMS se může obrátit jak samotný mladistvý, jeho zákonní zástupci, tak i poškozený. V rámci Jihomoravského kraje je PMS rozdělena dle působnosti okresních soudů v kraji. Pod každý okresní soud spadá příslušné pracoviště PMS. Vystupuje jako partner orgánů trestního řízení, přičemž není součástí soudů, státního zastupitelství, ani policie. Je samostatnou soustavou orgánů a jejím hlavním cílem je zajišťovat kvalifikovaný dohled, kontrolu, pomoc pachateli trestné činnosti a popřípadě i urovnání konfliktního stavu. Vytváří tzv. druhou šanci pro mladistvé, kteří porušili zákon. Místo vězení je ve většině případů, kdy nedošlo k závažné kriminalitě, bude čekat dozor vyškoleného odborníka – probátora. Ten bude na svého klienta dohlížet - sledovat jeho chování, kontrolovat soudem uložené tresty nespojené s odnětím svobody, povinnosti, omezení a opatření, poskytovat individuální pomoc apod. Přitom se bude pokoušet získat o jeho osobě, životě a rodině co nejvíce podkladů, aby na něho mohl působit, vést ho k řádnému životu a principu odpovědnosti. Je důležité, aby si pachatel uvědomil, čeho se dopustil, snažil se o nápravu situace a naučil se za své činy přebírat odpovědnost. O trestné činnosti mládeže se PMS dozvídá ze zahájení úkonů trestního řízení (dále ZUTŘ). Rozhodne-li se PMS na základě ZUTŘ vstoupit do přípravného trestního řízení, učiní tak a o tomto úkonu informuje státního zástupce.

Jednotlivé záznamy o zahájení úkonů trestního řízení jsou na PMS tzv. filtrovány a PMS vstupuje pouze do skutků, kde je možnost resocializace klienta. Druhou možností jak se PMS dozví o protiprávním jednání mladistvého je, že státní zástupce nebo soudce pověří PMS dohledem. Následně přidělí klientovi probátora, který s klientem naváže kontakt, zjistí veškeré potřebné informace a doporučí klientovi vhodný probační program. Probační programy pro klienty PMS vykonávají neziskové organizace. V Brně je to nezisková organizace RATOLEST. Největším problémem pro pracovníky brněnské PMS nejsou samotní klienti, ale jejich rodiče, kteří nespolupracují s probátory. Prvotní navázání kontaktu s klientem je nejtěžší, jakmile je klient zařazen v probačním programu, spolupráce a přístup jak klientů, tak rodičů se viditelně zlepší.⁵¹

Mladiství mají tendenci vstupovat do probačního programu při líčení před soudem, v rámci zmírnění trestu projevují zájem, ovšem po uložení trestu do programu nenastoupí, pokud jim tato povinnost není soudem uložena.⁵²

Nezávislé sdružení Ratolest poskytuje preventivní programy, Změnit směr, Křižovatka a Aristoteles, které jsou určeny dětem a mladým lidem od 12 do 24 let, kteří spáchali trestný čin nebo se pohybují na hraně zákona. Účelem programů je snaha zabránit recidivě. Klienti jsou učeni zvládat konfliktní situace a uvědomit si důsledky svých činů. Práce je individuální i skupinová se zapojením rodičů. Programy úzce spolupracují s PMS ČR. Probační program Změnit směr může být mladistvému nařízen také soudem jako alternativní forma trestu.⁵³

6.3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte tak pojímá

⁵¹ Probační a mediační služba ČR. *Mladiství a děti*. [on-line]. [2012-12-18] dostupný z WWW: <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti>>.

⁵² ČERVENKA, K. *Perspektivy práce s delikventní mládeží*. Brno, 2011, 145 s. 126-127.

⁵³ Ratolest Brno o.s. *Preventivní programy*. [on-line]. [2013-02-22] dostupný z WWW: <<http://www.ratolest.cz/nase-prace/deti-mladez/preventivni-programy>>.

ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Předním hlediskem poskytování sociálně-právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem nezletilým dětem a dětem mladším 18-ti let, je poskytována bezplatně, bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Vůdčím pravidlem pro činnost orgánů sociálně právní ochrany je princip preventivního působení na rodinné vztahy, jsou-li zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Opatření sociálně-právní ochrany jsou hierarchicky uspořádána ve vnitřně provázaný celek, umožňující volbu nástrojů podle konkrétní situace, v níž se dítě nachází a podle intenzity ohrožení. Důraz je také položen na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy (tj. prevence rizikového vývoje dětí a minimalizace důsledků působení sociálně patogenních vlivů). Děti dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo děti, které nemohou být ponechány v tomto prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem v podobě některé z forem náhradní výchovy. Orgánům sociálně-právní ochrany dětí se ukládá povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by zasahovaly do řízení a provozu zařízení, kde se vykonává ústavní nebo ochranná výchova; cílem sledování je dodržování práv dětí, rozvoj duševních a fyzických schopností dětí, zda stále trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjejí vztahy mezi rodiči a dětmi. Cílem sociálně-právní ochrany dětí je též sanace rodin.⁵⁴

6.4 Výchovné ústavy mládeže

Nedílnou součástí systému v boji s dětskou kriminalitou tvoří tzv. dětské domovy. V ČR existují tyto typy výchovných ústavů:

Dětské diagnostické ústavy

Do diagnostického ústavu pro mládež jsou přijímány děti zpravidla ve věku od 15 do 18 let na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření v zájmu jejich zdravého vývoje,

⁵⁴ Květná zahrada. *Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí*. [on-line]. [2013-02-18] dostupný z WWW: < <http://www.ospod.cz/informace/obecne> >

řádné výchovy a vzdělávání. Dětem je po dobu pobytu v zařízení poskytováno plné přímé zaopatření. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Na základě komplexního vyšetření, zdravotního stavu dítěte a volné kapacity jednotlivých zařízení je umisťuje do výchovných zařízení ve svém územním obvodu. Diagnostický ústav pro mládež plní podle potřeb dítěte úkoly: **Diagnostické**, spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností. **Vzdělávací**, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem. **Terapeutické**, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte. **Výchovné a sociální**, vztahující se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně, podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte. **Organizační**, související s umísťováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu pro mládež vymezené ministerstvem, popřípadě i mimo územní obvod. **Koordinační**, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu pro mládež, k ověření jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami, zabývajícími se péčí o děti.⁵⁵

Výchovný ústav mládeže

Výchovné ústavy mládeže vykonávají ústavní a ochrannou výchovu uloženou soudem a předběžná opatření i nařízení uložená soudem. Středisko výchovné péče zajišťuje preventivně výchovnou péči dětí a mládeže, u nichž je dominantní porucha chování, zneužívání návykových látek a projevy asociality. Ve většině případů se jedná o záškoláky, útěkáře z domova, ale i o pachatele trestné činnosti. Někteří jsou experimentátory, jiní mají aktivní zkušenosti s návykovými látkami. Jedná se o děti, které ve velké míře pochází z rodin sociálně slabých, kde výchovné mantinely téměř nebo vůbec neexistovaly. V oblasti výchovy je kladen důraz na vzájemné klidné a vstřícné chování. V oblasti vzdělávání je kladen důraz na motivaci ke vzdělání jako hodnotě

⁵⁵ DůmBrno. *Dokumenty*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.dum-brno.cz/left/uredni-dokumenty.htm>>

a také vybudováním vztahu k budoucímu řemeslu. Vzdělání je podporováno besedami, exkurzemi v továrnách a dílnách. V programu osobnostního rozvoje dítěte jsou vyhodnoceny anamnestické údaje o klientovi a stanoveny počáteční metody a cíle další práce s klientem. Program je každý měsíc vyhodnocován a případně doplňován. Klienti mají k dispozici mnoho zájmových kroužků a volnočasových aktivit, výlety, výstavy, sportovní programy atd.⁵⁶

Dětské domovy

Dětský domov je zařízení pro výkon ústavní výchovy dětí a mládeže, který proběhne na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově předběžným opatřením náhradní výchovné péče. Dětský domov zajišťuje výchovnou, hmotnou a sociální péči dětem a mládeži, která ze závažných důvodů nemůže být vychovávána ve vlastní rodině a nemůže být osvojena nebo umístěna v jiné formě náhradní rodinné péče. Do dětských domovů jsou zařazovány děti od 3 do 18 let popřípadě po dokončení přípravy na povolání. Po dovršení zletilosti vstupují do samotného života.⁵⁷

⁵⁶ VÚ Višňové. *Dokumenty*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.vuvisnove.cz/wp-content/uploads/2012/02/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-11-12-2-Automaticky-ulo%C5%BEeno.pdf>>.

⁵⁷ DD Mikulov. *O domově*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.dd.mikulov.eu/o-domove>>.

7 Závěr

Téma bakalářské práce Trestná činnost páchaná mládeží v rámci Jihomoravského kraje bylo zvoleno z důvodu, že kriminalita mládeže je jedním ze závažných faktorů kriminality a snížení kriminality mládeže je věnována značná pozornost a společnost vynakládá k eliminaci tohoto druhu kriminality nemalé prostředky a úsilí.

Nejdříve bylo důležité definovat specifické znaky trestné činnosti mládeže. Mládež a její kriminalita vykazuje rozdílné znaky a do určité míry specifické znaky na rozdíl od kriminality páchané dospělými. Byly charakterizovány znaky trestné činnosti mládeže v oblasti majetkové, násilné a mravnostní kriminality. Dále byla charakterizována šikana a kyberšikana. Přičemž šikana s kyberšikanou, ačkoliv nejsou označeny jako trestné činy, ale jejich forma může vykazovat znaky jednotlivých trestných činů, patří mezi skutky páchané především mládeží. Mládež je ovlivňována mnoha faktory, které mohou být spouštěči či motivátory k páchání trestné činnosti. Zjištění, že existuje až 450 faktorů, mezi které patří příčiny, motivy, pohnutky, záměry a jiné, bylo velmi překvapivé. Tyto faktory se navzájem prolínají a propojují. Při tvorbě práce bylo pracováno s nejčastějšími faktory a to nedostatečná výchova v rodině, škodlivý vliv party, nedostatečné působení školy a závislosti. Převážně bylo čerpáno z existující odborné literatury a komparovány jednotlivé názory na uvedenou problematiku.

Pro ucelený pohled o kriminalitě mládeže na teritoriu Jihomoravského kraje byla analyzována statistická data v období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2011. Ze získaných dat byl vyhodnocen podíl kriminality mládeže za dané časové období. Dle statistických ukazatelů dochází v Jihomoravském kraji v období posledních pěti let k poklesu kriminality páchané mládeží. Nelze se však opírat pouze o statistické ukazatele, neboť jedním ze zkreslujících údajů statistiky je fakt, že z Jihomoravského kraje vznikl kraj Zlínský, který byl do 31. 12. 2008 součástí Jihomoravského kraje. Rovněž je důležité poukázat na vysoké zastoupení latentní kriminality. Převzaté údaje z ESSK byly zpracovány do grafu a tabulek.

Hlavním cílem bakalářské práce byla charakteristika primární, sekundární a terciální prevence kriminality mládeže s navržením konkrétních kroků, které by vedly ke zlepšení preventivní činnosti.

Charakteristikou prevence bylo zjištěno, že působení prevence dle adresátů je vzájemně propojeným systémem, který obsahuje několik subjektů působících v rámci svých rezortů. Subjekty pak vzájemně spolupracují. Úroveň spolupráce je nedostačující zejména v primární prevenci, která je základem preventivních opatření a zahrnuje pod sebe nejvíce subjektů, které působí v rámci širokého spektra. Nevětší důraz v primární prevenci je kladen na rodinu a školská zařízení. Přitom právě rodina vlivem ekonomických faktorů zanedbává preventivní činnost, mnoho rodin nemá pojem o trávení volného času svých dětí. Přenechává své dítě ulici, v lepším případě jej posílá do zájmových kroužků. Neexistuje zde vybudovaná zpětná vazba, příklad volnočasové aktivity – škola, rodič. Velice dobře sledovatelné u sportů, sportovní klub nezajímá jaký má jedinec prospěch ve škole, hodnotí (nominací do zápasu) jen jeho sportovní výsledky. Sportovní klub sleduje jen chování jedince na tréninku, zápasu, o dění mimo se nezajímá. V současnosti je v Jihomoravském kraji mnoho nevládních neziskových organizací, které na trhu působí jako tvůrci volnočasových aktivit pro mládež. Tyto organizace nemají přesně stanovený řád, nejsou jim určeny podmínky pro minimální pedagogické vzdělání zaměstnanců, jak je tomu u státních neziskových organizací. Přitom právě kvalitně poskytované aktivity pro mládež s vybudovanými hodnotami založenými na respektu, úctě a dodržování morálních zásad by měly být základem všech programů a aktivit tvořených pro mládež.

Neustále dochází k lokálnímu řešení problému, samotné instituce (převážně školská zařízení) si problém řeší většinou ve své kompetenci, obávají se možného pošpinění dobrého jména školy, což by mohlo vést k nevoli rodičů a úbytku žáků ve škole. Ovšem právě školy přichází s mládeží nejvíce do styku a měly by se podílet nejen na vzdělávání, ale i na výchově mládeže.

Dílčím cílem byla charakteristika organizací věnujících se práci s mládeží páchající trestnou činností a vyhodnocení stávajících preventivních programů v oblasti kriminality mládeže. V rámci této charakteristiky byl vytvořen zjednodušený přehled organizací pracujících s kriminálně závadovou mládeží. Ze státních organizací to jsou především PMS a OSPOD.

V Jihomoravském kraji působí několik neziskových organizací, v Brně je to společnost Ratolest, která je realizátorem probačních programů pro mládež. Zde pracují kvalifikovaní odborníci, kteří svým přístupem dokážou vtáhnout klienta do probačního programu. Většina klientů program úspěšně dokončí. Propojenost a spolupráce organizací OSPOD, PMS a Ratolest je na velmi dobré úrovni. Dále jsou tu výchovné ústavy, které vzájemně také spolupracují s uvedenými organizacemi. Významně k tomu pomohlo zavedení systému SVI. Ovšem ne všechny instituce pochopily smysl SVI, domnívají se, že událost kterou by měly do systému vložit je tak zanedbatelná, že by tím akorát někoho zdržovaly. Opak je pravdou, protože i pro vkladatele bezvýznamné hlášení, o kterém rozmýšlí, zda je vložit nebo nikoliv, se v systému propojí s několika obdobnými hlášeními a ve finální podobě může systém upozornit nebo zabránit protiprávnímu jednání apod.

Pro charakteristiku preventivních programů pro mládež bylo čerpáno ze zdrojů státních subjektů, Policie ČR Správa Jihomoravského kraje a Městské policie Brno. Dále byly charakterizovány činnosti brněnských neziskových organizací věnujících se preventivní činnosti na úseku kriminality a sociálně-patologických jevů mládeže. Celkem rozporuplným dojmem působí preventivní program Policie České republiky správy Jihomoravského kraje s názvem „Bezpečně v kyberprostoru“. Program je svojí náplní zajímavý, ale tento program přichází velice pozdě. Policie ČR v tomto směru není schopna pružně reagovat na vývoj moderní doby a její trendy. Pravděpodobně je to zapříčiněno celou koncepcí složky Policie ČR, která prochází v krátké době již několikátou reorganizací a tato složka se jeví jako nekoncepční. Již zmíněný projekt vykazuje nedostatky, převážně umístění na internetu a jeho internetová adresa je katastrofálně koncipována, nezapamatovatelná a nevypovídající nic o obsahu stránky. Propagace preventivního programu je téměř nulová, chybí propojenost s QR kódy umožňujícími stažení do tzv. chytrých telefonů, propojenost s aplikacemi. Tento preventivní program mohl být účinný a aktuální v době cca před deseti lety. Preventisté Policie ČR musí pochopit, že klienti na ně nečekají s otevřenou náručí, ale musí jim jít vstříc, dostat se jim zábavnou formou pod kůži, jako to například v Jihomoravském kraji provádí Městská policie Brno se svými preventivními programy.

Seznam použitých zdrojů:

Literární zdroje:

1. CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR, 1995, 167 s. ISBN 80-717-9878-9.
2. ČERVENKA, Karel. *Perspektivy práce s delikventní mládeží: [sborník příspěvků z konference : Brno 25.-26.5.2011]*. Vyd. 1. Brno: Občanské sdružení Ratolest Brno, 2011, 145 s. ISBN 978-802-6001-379.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, 266 s. ISBN 80-717-8931-3.
4. JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. Pedagogika (Grada). ISBN 80-731-2038-0.
5. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4723-105.
6. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-807-3678-258.
7. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sportpropag, 2003, 144 s.
8. NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-735-7026-2.
9. PROTIVINSKÝ, Miroslav. *Prevence kriminality*. Vyd. 1. Praha: Trivis, 1999, 86 s. ISBN 80-86244-03-2X.
10. ROGERS, Vanessa a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-807-3679-842.
11. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. Vyd. 1. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.

12. ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996, 189 s. ISBN 80-859-8128-9.
13. ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004, 146 s. ISBN 80-867-9505-5.

Elektronické zdroje:

1. DD Mikulov. *O domově*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.dd.mikulov.eu/o-domove> >.
2. Drom. *Projekty asistence*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/aktualni-projekty/asistence-prev-krim>>.
3. Dům Brno. *Dokumenty*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.dum-brno.cz/left/uredni-dokumenty.htm>>.
4. Květná zahrada. *Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí*. [on-line]. [2013-02-18] dostupný z WWW: <<http://www.ospod.cz/informace/obecne>>.
5. Městská policie Brno. *Pro mládež*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpb.cz/pro-mladez>>.
6. Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-01-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>>.
7. Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/system-vcasne-intervence-pps.aspx>>.
8. Ministerstvo vnitra. *Odbor prevence kriminality*. [on-line]. [citace 2013-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx>>.
9. Ministerstvo vnitra. *Statistiky*. [on-line]. [citace 2012-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.
10. Podané Ruce o.s. *Programy a péče*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece>>.

11. Policie ČR. *Odbor prevence*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/bezpecne-v-kyberprostoru.aspx>>.
12. Probační a mediační služba ČR. *Mladiství a děti*. [on-line]. [2012-12-18] dostupný z WWW: <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti>>.
13. Ratolest Brno o.s. *Preventivní programy*. [on-line]. [citace 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ratolest.cz/nase-prace/deti-mladez/preventivni-programy>>.
14. Televize Nova. *Domáci zpravodajství*. [on-line]. [citace 2013-03-04]. Dostupný z WWW:<<http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/martin-17-se-zabil-po-hrani-videohry-odbornici-prozradili-jestli-to-souvisi.html>>.
15. VÚ Višňové. *Dokumenty*. [on-line]. [2013-02-21] dostupný z WWW: <<http://www.vuvisnove.cz/wpcontent/uploads/2012/02/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-11-12-2-Automaticky-ulo%C5%BEeno.pdf>>.